

VAMMAISUUS JA EPÄREILU ETU URHEILUSSA

Mika Hämäläinen

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Käyttäytymistieteiden ja filosofian laitos

Filosofia

Joulukuu 2010

TURUN YLIOPISTO

Käyttätymistieteiden ja filosofian laitos

HÄMÄLÄINEN, MIKA: Vammaisuus ja epäreilu etu urheilussa

Pro gradu -tutkielma, 72 s.

Filosofia

Joulukuu 2010

Oscar Pistorius on eteläafrikkalainen vammaisurheilija, jonka molemmat jalat on amputoitu polven alapuolelta. Hänen lajinaan on 400 metrin juoksu. Juoksemaan Pistorius kykenee hiilikuituproteeseilla, ja hän on kilpaillut sekä vammaisurheilijoita että terveitä urheilijoita vastaan. Pistoriuksen osallistumista tavalliseen urheiluun on kuitenkin vastustettu. On väitetty, että proteesit antavat epäreilua etua. Tarkastelen, mitä epäreilu etu tarkoittaa. Menetelmänä on filosofinen käsiteanalyysi. Tutkielma edustaa samalla kulttuurista terveys- ja hyvinvointitutkimusta.

Arvioin aluksi, saako Pistorius etua. Käsittelen sen jälkeen erilaisia kriteerejä, joiden perusteella etua voitaisiin pitää epäreiluna. Näitä ovat epätasainen saatavuus, ansaitsemattomuus, epäluonnollisuus, sääntöjen rikkominen, sopimuksen rikkominen, paheellisuus, huijaaminen ja käytännön tarkoituksesta poikkeaminen. Pohdittuani epäreiluudelle esitettyjä kriteereitä kiinnitän huomioni epäreilun etuun laajemmassa yhteydessä. Tarkastelen, mitä seuraisi, jos Pistorius saisi epäreilua etua. Olisiko se riittävä peruste kieltää häntä kilpailemasta terveitä urheilijoita vastaan? Johtopäätökseni on, että epäreilun etuun liittyy Pistoriuksen tapauksessa monia ongelmia. Pelkästään sen perusteella Pistoriukselta ei tule kieltää kilpailemista.

Asiasanat

etiikka, liikuntafilosofia, 400 metrin juoksu, oikeudenmukaisuus, Pistorius, Oscar, reiluus, urheilufilosofia, vammaisliikunta, vammaisurheilu

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	2
2	AMPUTOITU TULEVAISUUS?.....	4
3	PISTORIUKSEN LUOKITTELEMINEN	5
3.1	Vammaisuus.....	6
3.2	Hoito ja kohentaminen.....	9
4	PROTEESIT JA ETU.....	13
4.1	Empiiriset tutkimukset.....	14
4.2	Tutkimusten ongelmia	17
5	EPÄREILU ETU.....	22
5.1	Saatavuus	23
5.2	Ansaitsemattomuus.....	25
5.3	Epäluonnollisuus	27
5.4	Sääntöjen rikkominen	28
5.5	Sopimuksen rikkominen	32
5.6	Paheellisuus.....	34
5.7	Huijaaminen	35
5.8	Käytännön tarkoituksesta poikkeaminen.....	39
5.9	Yhteenveto	44
6	EPÄREILUN EDUN SEURAUKSIA	45
6.1	Urheilun jaottelut.....	45
6.2	Epäreilu etu vammaisurheilussa.....	49
6.3	Osallistumisen kieltäminen?	51
7	JOHTOPÄÄTÖS	53
8	LÄHTEET	56

1 JOHDANTO

Oscar Pistorius on vuonna 1986 syntynyt eteläafrikkalainen pikajuoksija. Hänellä ei silti ole jalkoja tai tarkemmin ottaen hänellä ei ole biologisia jalkoja. Ne amputoitiin 11 kuukauden iässä, sillä hän syntyi ilman pohjeluita. Pistorius juoksee hiilikuidusta valmistetuilla erityisproteeseilla¹, ja hänet tunnetaan lempinimellä Blade Runner. (CAS 2008, 2.) Pistorius aloitti kilpailemisen yleisurheilussa vuonna 2004 ja voitti samana vuonna 200 metriä Ateenan paralympialaisissa. Hänellä on tällä hetkellä oman vammaluokkansa maailmanennätykset 100:lla, 200:lla ja 400 metrillä. Hän myös voitti nämä kaikki matkat Pekingin paralympialaisissa vuonna 2008. (CAS 2008, 2; IPC Athletics Records; IPC Historical Results Database.) Pistorius ei ole esiintynyt pelkästään vammaisurheilussa.

Pistorius kilpaili ensimmäisen kerran terveiden² urheilijoiden kanssa samana vuonna kuin aloitti yleisurheilun. Hänen ennätyksensä 400 metrillä on 46,02 sekuntia (IAAF Biographies). Matkan terveiden urheilijoiden maailmanennätys on Michael Johnssonin 43,18 sekuntia ja Suomen ennätys 45,49. Pistoriuksen tavoitteena on ollut vuoden 2008 Pekingin olympialaiset. Vuoden 2008 alussa kansainvälinen yleisurheiluliitto IAAF kuitenkin kielsi häneltä kilpailemisen tavallisissa juoksukilpailuissa. Päätös kumottiin muutamaa kuukautta myöhemmin, mutta Pistorius ei pystynyt alittamaan vaadittua

¹ Proteesit on valmistanut islantilainen yritys Össur. Pistoriuksen käyttämä malli on Flex-Foot Cheetah.

² Kirjoituksessani erottelen ihmisiä ominaisuuden perusteella, jota on suomen kielessä totuttu kutsumaan vammaisuudeksi. Tom Shakespeare toteaa, että vammaisten nimitykset ovat helposti loukkaavia (Shakespeare 1999, 35). Ne voivat sortaa ihmisryhmää. Tehdessäni erotteluja olen yrittänyt valita nimityksiä, jotka olisivat kuvaavia ja ymmärrettäviä, mutta eivät halventavia tai syrjiviä. Pelkään pahoin, että en ole kyennyt löytämään tavoitteitani täyttäviä termejä.

karsintarajaa. Hänen tavoitteenaan on edelleen juosta olympialaisissa. Seuraava mahdollisuus on vuonna 2012 Lontoossa. (Burgess 2010; CAS 2008, 2–3; Pistorius: Olemme urheilijoita, emme vammaisia.)

Pistoriuksen tapaus on herättänyt ihailevaa suhtautumista, mutta hänen kilpailemistaan tavallisissa juoksukilpailuissa on myös vastustettu (esim. Lippi & Mattiuzzi 2008). Yleisin argumentti on se, että proteesit antavat Pistoriukselle epäreilua etua (Jones ja Wilson 2009, 126). Pistoriuksen tapauksen avulla pohdin, mitä epäreilu etu merkitsee. Tarkastelen, saako Pistorius epäreilua etua ja mitä seurauksia tällä voi olla. Tärkeä kysymys on, tuleeko häneltä sen perusteella kieltää kilpaileminen tavallisissa juoksukilpailuissa. Arvioin myös tapauksen yhteiskunnallista merkitystä. Pohdintani muodostavat filosofisen analyysin, joka edustaa samalla kulttuurista terveys- ja hyvinvointitutkimusta.

Kirjoitukseni rakentuu seuraavasti: Luvussa kaksi selvitän, miksi Pistoriuksen tapauksen käsittely on merkityksellistä ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Kolmannessa luvussa pohdin Pistoriuksen oletettua vammaisuutta ja sitä, ovatko proteesit hoito vai kohennus. Luvussa neljä arvioin empiiristen tutkimusten perusteella, antavatko proteesit Pistoriukselle etua. Oletan viidennessä luvussa, että Pistorius saa etua. Tämä ei vielä tarkoita, että se olisi epäreilua etua, sillä urheilu on pullollaan erilaisia etuja. Esimerkiksi ahkera harjoittelija tähtää edun saamiseen. Tarkastelen, millä perustein Pistoriuksen mahdollisesti saamaa etua voidaan pitää epäreiluna. Kuudennessa luvussa oletan, että Pistorius saa epäreilua etua ja arvioin, mitä seurauksia tällä olisi. Johtopäätökseni on se, että epäreilun etuun liittyy Pistoriuksen tapauksessa monia ongelmia. Pelkästään sen perusteella Pistoriukselta ei tule kieltää kilpailemista.

2 AMPUTOITU TULEVAISUUS?

Peter Charlish ja Stephen Riley (2008, 931) toteavat, että Pistorius ei olisi ensimmäinen vammaisen urheilija olympialaisissa. Muun muassa amerikkalainen Marla Runyon on kilpaillut 1500:lla ja 5000 metrillä vuoden 2000 ja 2004 olympialaisissa. Hän on näkövammainen kuten irlantilainen Jason Smyth, joka selvisi 100 metrin välieriin yleisurheilun Euroopan mestaruuskilpailuissa Barcelonanassa kesällä 2010. Smythin ennätys sadalla metrillä on 10,32 sekuntia (Jason Smyth). Maailmanennätys on 9,58 sekuntia ja Suomen ennätys on 10,21 sekuntia. Smythin tavoitteena on olla ensimmäinen juoksija, joka kilpailee samana vuonna sekä paraolympialaisissa että olympialaisissa (Jason Smyth). Hän jakaa täten saman tavoitteen kuin Pistorius (Burgess 2010). He eivät kuitenkaan voi molemmat saavuttaa tavoitettaan. Mikäli molemmat alittavat olympialaisten karsintarajan, kumpikaan ei ole ensimmäinen sekä olympialaisissa että paralympialaisissa: he tekevät sen samanaikaisesti.

Charlish ja Riley esittelevät lisää ehdokkaita (Charlish & Riley 2008, 939). Yli tuhatviisisataa yhdysvaltalaisista sotilasta on amputoitu vuoden 2010 syyskuuhun mennessä Irakin sodassa ja muissa Yhdysvaltojen 2000-luvulla käymissä taisteluissa. (Fischer 2010, 4). Irakin sodassa raajan menetys on ollut yleisempää kuin konflikteissa, joihin Yhdysvallat on viime vuosisadalla osallistunut. Poikkeuksellista on ollut myös se, että haavoittumisista selvinneiden määrä on ollut korkea: yhdeksän kymmenestä haavoittuneesta on selvinnyt. Tähän ovat vaikuttaneet lääkitys ja sotilaiden suojavaatetus. (Weisskopf 2007.) Charlish ja Riley lainaavat Steve Goldbergia³, jonka mukaan sotaveteraanit saavat huipputeknologisia tekoraajoja, ja jotkut heistä haluaisivat

³ Steve Goldberg 2007. "Do Disabled Athletes Have an Edge?". *TIME*, verkkoversio, 8.6.2007.

kenties kilpailla terveiden kanssa (Charlish & Riley 2008, 939). Lisäksi on syytä muistaa, että ainoastaan yhdysvaltalaiset eivät ole menettäneet raajojaan Irakin sodassa.

Ihmisiä vammautuu muuallakin kuin sodassa. Nicholas Kleemola mainitsee, että parantuneen liikenneturvallisuuden ja lääketieteen myötä liikenneonnettomuuksiin joutuneet kuolevat harvemmin kuin aikaisemmin (Kleemola 2008, 2). Teknologiaa voidaan käyttää muuhunkin kuin vammojen hoitamiseen. Hoitamisesta erotetaan yleensä kohentaminen (esim. Daniels 2000). Transhumanismi on suuntaus, joka pyrkii teknologian avulla kohentamaan ihmisen tilaa. Päämääränä on pidentää ihmisikää ja lisätä ihmisen älykkyyttä ja fyysisiä ja emotionaalisia kykyjä. Lopullisena tavoitteena on posthumanismi. (Bostrom, 1; Bostrom ym. 2003.) Posthumanismi on olemisen tila, joka poikkeaa merkittävästi ihmisenä olemisen nykyisestä tilasta (Birnbacher 2008, 95 ja 106; Bostrom, 1).

On todennäköistä, että Pistoriuksen tapaus ei jää ainoaksi, jossa vammaisurheilijan väitetään saavan epäreilua etua. Transhumanististen ponnistusten myötä syytökset epäreilusta edusta luultavasti lisääntyvät. Epäreilu etu ei siis rajoitu vain Pistoriuksen tapaukseen. Tarkastelemalla pääosin yhtä tapausta yritän vastata haasteisiin, jotka koskevat monien ihmisten hyvinvointia.

3 PISTORIUKSEN LUOKITTELEMINEN

Pohdin seuraavaksi, miten syytökset epäreilusta edusta kytkeytyvät Pistoriuksen olemukseen ja hänen proteesiensa olemukseen: onko epäreilun edun kannalta merkitystä, onko Pistorius vammaisen ja ovatko proteesit hoito vai kohennus?

3.1 Vammaisuus

Kirjallisuudessa erotetaan toisistaan usein vammaisuuden lääketieteellinen malli ja sosiaalinen malli (Jespersen & McNamee 2009, 4–5). Gregor Wolbring (2003) erottaa lisäksi transhumanistisen mallin. Pistoriuksen luokittelu vammaiseksi riippuu siitä, mitä mallia käytämme. Tosin tällöinkään ei välttämättä ole selvää tai yksiselitteistä, onko Pistorius kyseisen mallin mukaan vammaisen.

Vammaisuuden lääketieteellinen malli perustuu biologiselle määrittelylle. Vammaisuus on poikkeama lajin tyypillisestä toiminnasta. Sen aiheuttaa jokin vika tai puute. Vammaisen täytyy parantaa tai vammaisuus estää. (Jespersen & McNamee 2009, 4; Jespersen & McNamee 2009, 4 referoivat Boorse⁴; Wolbring 2003.) Pistoriuksella ei ole biologisia jalkoja, kun taas suurimmalla osalla ihmisistä on biologiset jalat. Pistoriuksella on siis puute tai vika, joten lääketieteellisen mallin mukaan Pistorius näyttäisi olevan vammaisen.

Tom Shakespeare täydentää lääketieteellistä mallia. Mallin mukaan vamman tai vian täytyy vaikuttaa jollakin tavalla ihmisen jokapäiväiseen elämään. (Shakespeare 1999, 26.) Jespersen ja McNamee esittelevät esimerkin, joka tukee Shakespearen vaatimusta. Konversiohäiriössä ihmisellä ei ole mitään osoitettavissa olevaa sairautta tai vikaa, mutta hän ei pysty silti kävelemään. (Jespersen & McNamee 2009, 5; ks. myös Jordbru ym. 2009.) Jotta lääketieteellinen malli voisi pitää tällaista henkilöä vammaisena, se ei

⁴ Boorse, Christopher 1975. "On the distinction between disease and illness". *Philosophy & Public Affairs* 5, 49–68.

Boorse, Christopher 1977. "Health as a theoretical concept". *Philosophy of Science* 44, 542–73.

Boorse, Christopher 1987. "Concepts of health". Teoksessa Van De Veer, D. & Regan, T. *Health Care Ethics*. Temple University Press, Philadelphia PA, 359–93.

voisi viitata pelkästään biologiseen seikkaan. Sen täytyisi myös korostaa toimintakyvyn puutetta. Ei ole siis varmaa, että lääketieteellinen malli luokittelisi Pistoriuksen vammaiseksi, sillä Pistorius elää proteeseistaan huolimatta ”normaalialla elämää” (ks. McHugh 2007).

Vammaisuuden yhteiskunnallisen mallin mukaan ympäristö ja yhteiskunnallinen tausta tekevät ihmisestä vammaisen. Vammaisten tasapuolisen kohtelun parantamiseksi täytyy muuttaa ympäristöä ja yhteiskuntaa, ei yksilöä. Kukaan ei itsessään ole vammainen. Jotkin tietyt ympäristöt tekevät ihmisestä vammaisen. (Jespersen & McNamee 2009, 5; Shakespeare 1999, 29.)

Yhteiskunnallisen mallin mukaan Pistorius ei ole arkielämässä vammainen, koska hän tulee toimeen: ”Pystyn tekemään samoja asioita kuin muutkin ihmiset” (McHugh 2007). Hän ei myöskään pysäköi invalidipaikoille: ”Mikään ei potuta minua enempää kuin se, että joku ajaa invapaikalle, nousee autosta ja kävelee pois” (McHugh 2007). Jotkin urheilulajit tekevät tosin Pistoriuksesta vammaisen. Jalkapallossa Pistorius olisi vammainen, koska olennaista lajille on nilkan käyttö potkaistaessa palloa. Tätä Pistoriuksen proteeseissa ei ole. Puolestaan juoksulajeissa Pistorius ei ole vammainen. Pistorius on siis vammainen joissakin ympäristöissä, mutta ei kaikissa.

Transhumanistinen malli pitää kaikkia ihmisiä puutteellisina tai viallisina. Jokainen on vammainen ja tarvitsee kohentamista. (Wolbring 2003.) Vaikka hiilikuituproteesit ovat huipputeknologiaa, on epäuskottavaa ehdottaa, että ne tekisivät Pistoriuksesta radikaalisti erilaisen kuin muista ihmisistä (ks. Bostrom ym. 2003: What is a transhuman?). Pistorius olisi siis vammainen – kuten Usain Boltkin, koska malli pitää kaikkia ihmiskehoja puutteellisina.

Vain transhumanistisessa mallissa Pistorius olisi vammainen. Lääketieteellisessä mallissa Pistoriuksen asema vammaisena on epävarmaa ja sosiaalisessa mallissa se riippuu kulloisestakin ympäristöstä. Tarkoitukseni ei ole arvioida mallien paremmuutta. Vaikka niiden väliltä olisi löydettävissä uskottavin vaihtoehto, ei se välttämättä antaisi selvää vastausta siihen, onko Pistorius vammainen. Oletetaan kuitenkin, että uskottavin malli voidaan määrittää ja Pistoriuksen asema selvittää. Mitä merkitystä on epäkilun edun kannalta, onko Pistorius vammainen?

Oletetaan aluksi, että Pistorius on vammainen. Joku saattaisi väittää, että tällöin on käsitteellisesti mahdotonta, että Pistorius saa epäkilua etua: vammaisuuden käsite ja epäkilun edun käsite ovat toisensa poissulkevia. Väitteellä on jonkinlaista intuitiivista voimaa: ”Miten ihmeessä kaveri, joka on joutunut viettämään käytännössä koko ikänsä ilman jalkoja, voi saada epäkilua etua!” (ks. esim. Charlish & Riley 2008, 936). Väitettä tukee Buchananin ym. toteamus, että vammaisuus heikentää yksilön mahdollisuuksia (Buchanan ym. 2000, 270). Yksilön heikentyneet mahdollisuudet saattaisivat tarkoittaa, että henkilöllä ei voi olla epäkilua etua. Ei ole silti varmaa, hyväksyisivätkö Buchanan ym. käsitteiden yhteensopimattomuuden. Kukaan ei ole myöskään lukemani kirjallisuuden perusteella systemaattisesti puolustanut tällaista kantaa. Oletan siis, että vammaisuuden käsite ja epäkilun edun käsite eivät sulje toisiaan pois. On silti luultavasti harvinaista, että vammainen henkilö saa urheilussa epäkilua etua.

Oletetaan vuorostaan, että Pistorius ei ole vammainen. Johtopäätös on tällöin se, että hän voi saada epäkilua etua, kuten kuka tahansa muu terve urheilija.⁵

⁵ Tosin ei ole varmaa, ovatko vammaisuus ja terveys ainoita vaihtoehtoja. Toisin sanoen, mikäli henkilö A ei ole vammainen, hän ei silti välttämättä ole tervekään (ks. Taylor & Mykietiuk 2001).

Vaikka ratkaisimme, mikä malli on oikea, ja pystyisimme tämän mallin perusteella sanomaan, onko Pistorius vammaisen vai ei, tällä ei olisi suoraa vaikutusta epäreilun edun kannalta. Vammaisuudesta tai sen poissaolosta ei automaattisesti seuraa, että ihminen saa tai ei saa epäreilua etua. Pohdin seuraavaksi, onko erottelu hoidon ja kohentamisen välillä merkityksellisempi.

3.2 Hoito ja kohentaminen

Lääketieteelliset toimenpiteet jaotellaan usein hoitoihin (treatment) ja kohennuksiin (enhancement) (esim. Daniels 2000, 309; vrt Miah 2010, 223, Savulescu 2006, 326 ja Tännsjö 2009, 316). Norman Danielsin mukaan hoito tarkoittaa väliintuloa tai ehkäisemistä tapauksissa, joita pidämme sairauksina tai vammoina. Kohentaminen on puolestaan normaalin tilan ylittämistä. (Daniels 2000, 309.)

Daniels ei erittele, miten paljon kohentaminen nostaa kohennettavan tilaa. Se voi nimittäin pysyä normaalin toimintakyvyn rajoissa tai kohota sen yli. Torbjörn Tännsjön (2009, 316), Andy Miahin (2010, 223) ja Julian Savulescun (2006, 326) luokitteluissa tehdään ero näiden välille. Maltillinen kohennus on ihmiselimen toimintakyvyn nostamista siten, että toimintakyky pysyy vielä luonnollisen vaihtelun sisällä. Esimerkkinä käy kasvuhormonin antaminen lyhyelle lapselle. Yli-inhimillinen kohentaminen tarkoittaa yksilön toimintakyvyn nostamista niin paljon, että se ei enää pysy ihmislajille ominaisen normaalin vaihtelun rajoissa. Tällainen kohennus olisi

zoom-katseen asentaminen ihmiselle. Yli-inhimilliset kohennukset kytkeytyvät transhumanismiin.

Tännsjön mukaan hoidot ovat tällä hetkellä sallittuja urheilussa, mutta kohennukset ovat kiellettyjä (Tännsjö 2009, 319–320). Oletetaan, että kiello perustuu ensisijaisesti epäreilujen etujen ehkäisyyn. Jos siis voimme osoittaa, että proteesit ovat hoito, ne eivät anna Pistoriukselle epäreilua etua, mutta jos ne ovat kohennus, ne antavat epäreilua etua. Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen.

Erottelua hoidon ja kohennuksen välillä on kritisoitu lähes yhtä usein kuin se on tehty. Ensimmäinen syytös on se, että erottelussa normaalius sekoitetaan toivottavuuteen. Normaaliudesta tehdään normi. Jespersen ja McNamee selittävät, että tällöin jätetään huomioimatta ero tosiasioiden ja arvojen välillä (Jespersen & McNamee 2009, 5).

Toinen ongelma liittyy rajanvetoon. Miten ratkaisemme, mikä on normaalia? Tännsjön mukaan suurin osa ihmisen ominaisuuksista noudattaa normaalijakaumaa (Tännsjö 2009, 317.) Hematokriitti eli punasolujen määrä veressä on suurimmalla osalla ihmisistä 0,4–0,5. Pienellä osalla se on yli 0,5. (Savulescu ym. 2004, 667.) Vastaavasti pienellä osalla se on ilmeisesti alle 0,4:n. Tännsjö ehdottaa, että vedämme jatkumolle viivan, joka osoittaa, mistä normaalius alkaa. Vedetty viiva on kuitenkin häilyvä ja konventionaalinen. (Tännsjö 2009, 317.) Tämä aiheuttaa ongelmia.

William J. Morganin kirjoittaa, että Ranskan ympäriajo on ehkä yli-inhimillisin urheilukilpailu: kilpailijat polkevat huippunopeutta 6 tuntia päivässä yhteensä 23 päivän ajan. (Morgan 2009, 171.) John Hobermanin mukaan vuoden 2001 *Tour de Francella* lääkäreillä oli lupa käyttää yli kolmeasataa lääkettä ja ainetta urheilijoihin. Sallittujen

lääkkeiden nimiä ei kuitenkaan julkistettu. (Hoberman 2005, 212–213; ks. myös Tännsjö 2009, 320.) Erään urheilijan sanojen mukaan ympäriajosta ei ole mahdollista selvitä läpi ilman lääkkeiden apua. Hän kertoo, että urheilijat pitävät vain huolta itsestään. (Morgan 2009, 171 siteeraa Moeller 2008⁶.) Myös äärimmäinen harjoittelu aiheuttaa huippu-urheilijoille vaurioita, joihin he tarvitsevat lääketieteen apua (Hoberman 2005, 212; Morgan 2009, 171). Tällaiset vauriot ovat itse aiheutettuja. Ei ole selvää, tulisiko niitä korjaavia toimenpiteitä kutsua hoidoiksi vai kohennuksiksi.

Hoidon ja kohentamisen välisen rajanvedon vaikeus näkyy myös siinä, millä tavalla lihaskuntoharjoittelusta on hyötyä. Harjoituksessa lihakseen syntyy mikrovaurioita, jotka korjaantuvat myöhemmin levon aikana. Korjaantuminen ei pelkästään palauta lihasta entiselle tasolle, vaan myös vahvistaa sitä. Harjoittelun hyöty perustuu siis mekanismiin, joka on sekä hoitava että kohentava. Tämä tukee sitä, että hoitoa ja kohennusta on vaikea erottaa toisistaan. Gregor Wolbring toteaaakin, että amputoidun bioniset tekojalat olisivat hoito ja kohennus samalla kertaa (Wolbring 2004, 44). Luultavasti sama toteamus pätee hiilikuituproteeseihin.

On ehdotettu, että rajanvetoon liittyviä ongelmia ei tule liioitella. Vaikka tarkan rajan vetäminen on kyllä hankalaa, voidaan tästä huolimatta löytää joitakin selviä tapauksia (Daniels 2000, 313 ja 317–318; Morgan 2009, 165). Pistoriuksen tapaus kuuluu kuitenkin Danielsin (2000, 317–318) mainitsemaalle harmaalle alueelle, jossa tapausten luokittelu on nimenomaan vaikeata. Oletetaan, että näin ei ole. Proteesien luokittelu hoidoksi tai kohennukseksi on vaivatonta. Esittelin yllä näkemyksen, että hoidot eivät anna epäreilua etua, mutta kohennukset antavat.

⁶ Moeller, Verner 2008. *The Doping Evil*. Englanniksi kääntänyt John Hoberman. Books on Demand, Copenhagen.

Oletetaan aluksi, että proteesit ovat hoito. Daniels toteaa, että sairauksien parantaminen vaikuttaa ihmisen mahdollisuuksiin toimia yhteiskunnassa (Daniels 2000, 315). Tarkoittaako tämä sitä, että hoito ja epäreilu etu ovat toisensa poissulkevia käsitteitä? Daniels ei ota kantaa, mutta hänen toteamuksensa vaikuttaa ennemminkin empiiriseltä yleistykseltä kuin käsitteelliseltä väitteeltä. On siis epätodennäköistä, että hoito antaa epäreilua etua, mutta ei ehkä mahdotonta.

Oletetaan seuraavaksi, että proteesit ovat kohennus. Vaikka Tännsjön mukaan kohennukset ovat tällä hetkellä kiellettyjä urheilussa, ei ole silti selvää, että proteesit antavat epäreilua etua. Muun muassa Morgan (2009) ja Savulescu (2006) ovat ehdottaneet, että kohentaminen kuuluu urheilun luonteeseen. Savulescu jopa esittää, että reiluus vaatii kohennuksia (Savulescu 2006, 334). Tännsjö itse puolestaan toteaa, että kohennuksia ei voida kieltää ainakaan sillä perusteella, että ne antaisivat epäreilua etua (Tännsjö 2009, 324). Pelkästään se, että Pistoriuksen proteesit ovat kohennus, ei näytä todistavan, että ne antaisivat epäreilua etua.

Näyttää siltä, että proteesien luokittelu hoidoksi tai kohennukseksi ei ratkaise, antavatko ne epäreilua etua. Epäreilun edun olemassaolo ei siis suoraan seuraa siitä, miten Pistorius tai hänen käyttämänsä proteesit luokitellaan. Pistoriuksen tapausta tulee lähestyä toisella tavalla. Hedelmällinen vaihtoehto on ottaa lähtökohdaksi epäreilun edun käsite ja analysoida sitä. Epäreilu etu tarkoittaa etua, joka on epäreilu. Aloitan tarkastelemalla, saako Pistorius ylittää etua.

4 PROTEESIT JA ETU

Etu on käsite, josta meillä on jonkinlainen ymmärrys. Ymmärrämme, että mäkihyppypuvun muuntelu voi antaa hyppääjälle etua. Tarkempi analyysi paljastaa edun käsitteestä erilaisia merkityksiä, jotka voivat olla keskenään ristiriidassa. Analysoin näitä merkityksiä ja käsitteen rakentumista tarkemmin toisaalla. Tässä oletan, että *edun käsitteellä* on yksi, riittävän yhtenäinen merkitys. Tämä muun muassa mahdollistaa keskittymisen moraalisiin argumentteihin. Pelkistetty analyysi edun käsitteestä on silti tarpeen.

Etu on suhde kilpailijoiden tai joukkueiden välillä. Olennaista tässä suhteessa on vertailu: A:lla on etua B:hen nähden, jos A:n ja B:n tilanteet ovat jollakin olennaisella tavalla erilaiset ja A:n tilanne on suotuisampi kuin B:n tilanne. Hyvin luistava sukki antaa hiihtäjälle etua niihin hiihtäjiin nähden, joiden sukset eivät luista kunnolla.

Esittelen aluksi, miten on tutkittu, saako Pistorius etua. Tutkimusten esittely on kuitenkin haastava tehtävä. Pistoriuksen tapaukseen liittyy ongelmia, jotka koskevat tieteen puolueettomuutta ja erilaisten toimielinten menettelytapoja, eikä näitä ei ole mahdollista käsitellä kattavasti tässä kirjoituksessa (ks. Tucker 2009b; Zettler 2009). Tämän takia yritän antaa tutkimustuloksista katsauksen, jonka tarkoitus on auttaa lukijaa ymmärtämään, millaisista vaiheista Pistoriuksen tapaus koostuu. Tarjoan myös useita lähdeviitteitä, jotka johdattavat lisätiedon äärelle ja mahdollistavat tutustumisen edellä mainitsemiini ongelmiin. Käsitteen lopuksi erästä filosofista puutteellisuutta. Se ilmenee suuressa osassa empiirisistä tutkimuksista, joihin olen tutustunut. Niissä ei ole huomioitu riittävästi edun käsitteen olemusta.

4.1 Empiiriset tutkimukset

S. D. Edwards luettelee joitakin tavallisia väitteitä, miksi Pistorius saisi etua. Hiilikuituproteesit ovat kevyemmät kuin terveet jalat. Niissä on vähemmän ilmanvastusta. Ne ovat kuin jouset, jotka varastoivat ja palauttavat enemmän energiaa kuin ihmisjalka. Ne pidentävät juoksuaskelta. (Edwards 2009, 30.)

Pistoriuksen mahdollisesti saama etu on arveluttanut kansainvälistä yleisurheiluliittoa IAAF:ää. Vuoden 2007 maaliskuussa se otti käyttöön teknisiä laitteita koskevan säännön 144.2. Säännön mukaan ”on kiellettyä käyttää minkäänlaista teknistä laitetta, joka hyödyntää jousia, pyöriä tai mitä tahansa muun elementtiä ja joka antaa käyttäjälleen edun verrattuna urheilijaan, joka ei käytä laitetta”⁷. (CAS 2008, 1 ja 3; IAAF 2007.)

Otettuaan säännön käyttöön IAAF ryhtyi selvittämään, rikkooko Pistorius sitä. Marraskuussa 2007 se teetti tutkimuksen, jota johti professori Peter Brüggeman⁸. Tutkimus tehtiin Colognessa Saksassa. Sen mukaan Pistorius saa sääntöjenvastaista

⁷ “[The rule prohibits u]se of any technical device that incorporates springs, wheels, or any other element that provides the user with an advantage over another athlete not using such a device” (IAAF Competition Rules 2008). Sääntö ei ole voimassa enää samassa muodossa. 28.6.2010 olennainen kohta säännöstä 144.2 kuului: ” – except for shoes complying with Rule 143, [the rule 144.2 prohibits] the use of any technology or appliance that provides the user with an advantage which he would not have obtained using the equipment specified in the Rules” (IAAF Competition Rules 2010–2011, 129). Säännön muuttuminen ei ole olennaista tarkastelulleni.

⁸ Zettler toteaa, että IAAF ei julkaissut tutkimusta julkisesti, vaan pelkän tiivistelmän (Zettler 2009, 372: alaviite 30). Tutkimus on kuitenkin saatavilla internetissä kokonaisuudessaan, mahdollisesti luvattomasti sinne ladattuna. Tutkimuksen nimi on ”Biomechanical and metabolic analysis of long sprint running of the double transtibial amputee athlete O. Pistorius using Cheetah sprint prostheses”. Raportti sijaitsee osoitteessa http://www.aipsmedia.com/allegati/Pistorius_Final_Report.pdf (luettu 30.6.2010). Tutkimusraportin saatavuuden on huomannut nimetön kirjoittaja *The Science of Sport* -sivuston kommentissaan 6.3.2008. Sivusto sijaitsee osoitteessa <http://www.sportsscientists.com/2008/02/oscar-pistorius-case-where-science-does.html> (luettu 30.6.2010). 5.12.2010 ei kyseistä kommenttia enää löytynyt.

Brüggemann on ollut mukana julkaisemassa tutkimusta, joka perustuu ilmeisesti samoille mittauksille kuin IAAF:ää varten tehty tutkimus. Tutkimusraportti on lähes sama kuin IAAF:n pyynnöstä tehdystä tutkimuksesta. (Ks. Brüggemann, Arampatzis, Emrich & Potthast 2008.)

etua, ja tammikuussa 2008 IAAF kielsi Pistoriukselta kilpailemisen tavallisissa juoksukilpailuissa. (CAS 2008, 1–5; IAAF 2008.)

IAAF:n tiedotteen mukaan Brüggemannin tutkimus osoitti, että Pistorius saa seuraavat edut: 1) Pistoriuksen energiankulutus on 25 % pienempi kuin terveillä urheilijoilla. 2) Proteesien palauttama energia on kolme kertaa suurempi kuin ihmisnilkan. 3) Proteesi antaa yli 30 % mekaanista etua verrattuna terveeseen urheilijan nilkkaan. (IAAF 2008.)⁹

Proteeseista ei ole pelkästään etua. Muun muassa Edwards on todennut, että niistä voi olla myös haittaa. Niillä on vaikeampi pysyä tasapainossa kuin terveillä jaloilla, ja kaarrejuoksussa juoksijan täytyy taistella kierteisiä voimia vastaan. Kiihdytysvaihe on hitaampi kuin terveillä urheilijoilla. (Edwards 2009, 30; Lechler & Lilja 232.) Jones ja Wilson selittävät kiihdytyksen hitautta. Pistorius joutuu lähtemään pystymmästä asennosta eikä kykene kiihdyttämään etukumaramassa asennossa kuten terveet pikajuoksijat. Lähdössä ja kiihdytyksessä tärkeässä asemassa ovat myös pohjelihakset, joita Pistoriuksella ei ole.¹⁰ (Jones ja Wilson 2009, 127.)

Pistorius valitti IAAF:n päätöksestä urheilun kansainväliselle vetoomustuomioistuimelle CAS:lle (CAS 2008). Helmikuussa 2008 Pistoriuksen asiantuntijaryhmä professori Hugh Herrin johdolla teki testauksia Houstonissa Yhdysvalloissa. Tulokset poikkesivat Brüggemannin tutkimuksen tuloksista. Juostessaan Pistorius väsyi samalla tavalla kuin terveet urheilijat, eikä hänen

⁹ Brüggemann on todennut, että IAAF:n päätöksentekijöille oli toimitettu tutkimuksen yhteenveto, jota ei ollut hyväksytetty hänellä. Jotkin prosenttiluvut oli esitetty siinä väärin. (CAS 2008, 8.) CAS:in asiakirjasta ei selviä, ovatko samat epätarkkuudet näkyvillä myös IAAF:n internetsivuilla. Tutkimusta ja IAAF:n päätöksentekotapaa on kritisoitu muistakin seikoista (CAS 2008, 6–14; Zettler 2009, 374–377).

¹⁰ Jones ja Wilson tukeutuvat analyysissaan seuraaviin tutkimuksiin:

Hunter, J. P., Marshall, R., N., & McNair, P., J. 2004. "Segment-interaction analysis of the stance limb in sprint running". *Journal of Biomechanics* 37, 1439–1446;

Harland, M. J. & Steele, J. R. 1997. "Biomechanics of the sprint start". *Sports Medicine* 23, 11–20.

aineenvaihdunnallinen energiankulutuksensa eroa terveiden urheilijoiden kulutuksesta.¹¹

(CAS 2008, 12; Study revives Olympic prospects for amputee sprinter.)

CAS kumosi IAAF:n asettaman kiellon, koska Brüggemannin tutkimus ei sen mukaan todistanut, että Pistorius saa etua. Olennaista päätöksessä oli, antavatko proteesit kokonaisetua tai nettoetua, sillä proteesien haitat voivat kumota niiden antamat edut. CAS:n asiakirjasta käy ilmi, että Brüggemannia oli pyydetty selvittämään pelkästään, antavatko proteesit jotain etua (CAS 2008, 10–11). Yleinen syytös Brüggemannin tutkimusta kohtaan onkin se, että se ei tarkastele Pistoriuksen kokonaistilannetta (ks. esim. Charlish & Riley 2008, 936).

Patricia J. Zettler tuo esille, että on olemassa Pistoriuksen tapauksesta riippumattomia tutkimuksia proteeseilla juoksemisesta. Ne ovat ainakin osittain ristiriidassa Brüggemannin tulosten kanssa. (Zettler 2009, 371 ja 377–378.) Päätöksessään CAS otti huomioon vain Brüggemannin ja Herrin johtamat tutkimukset. Zettler summaa ristitiitaiset tutkimustulokset siten, että olemassa oleva näyttö ei todista, että Pistoriuksella on etua. Toisaalta se ei hänen mukaansa myöskään todista, että Pistoriuksella ei ole etua.¹² (Zettler 2009, 378.)

Vuoden 2009 marraskuussa Herrin johtamaan tutkimusryhmään kuuluneet Peter Weyand ja Matthew Bundle julkaisivat tutkimuksen, jonka mukaan Pistorius juoksee proteesien avulla 400 metriä lähes 12 sekuntia nopeammin kuin hän juoksisi terveillä jaloilla. Pistoriuksen askelfrekvenssi eli se, miten nopeasti hän liikuttaa jalkojaan, on nopein, mitä on koskaan mitattu. (Epstein 2009; ks. myös Weyand & Bundle 2010) Tutkimus on ilmestynyt vuonna 2010 osana keskustelua, joka noudattaa pääosin

¹¹ Tutkimus julkaistiin ilmeisesti kokonaisuudessaan kesällä 2009 (ks. Weyand ym. 2009).

¹² Zettler lainaa Elsa Youngsteadtin artikkelia, jossa Peter Weyandin kommentoi Pistoriuksen tapausta (ks. Youngsteadt 2008).

argumentti–vasta-argumentti-muotoa.¹³ Vasta-argumentin esittäjät kuuluivat niin ikään Herrin tutkimusryhmään. Kram ym. toteavat, että ei ole riittävästi todistusaineistoa, että proteesit antavat fysiologista tai biomekaanista etua biologisiin jalkoihin verrattuna. Heidän mukaansa Weyand ja Bundle perustavat tuloksensa yksittäistapaukseen. (Kram ym. 2010; ks. myös Grabowski ym. 2010)

Edes viimeisin empiiriseen tutkimukseen perustuva keskustelu ei siis tarjoa yksimielisyyttä, saako Pistorius etua. Jonkinlaista selitystä vaatii silti se, että Pistoriuksen askelfrekvenssi on jopa nopeampi kuin Usain Boltilla, jonka askelfrekvenssiä pidetään poikkeuksellisena (Oscar Pistorius’ artificial limbs give him clear, major advantage for sprint running). Selvää on joka tapauksessa, että Pistoriuksen juoksutapa on erilainen kuin terveillä juoksijoilla. Hän muun muassa juoksee 400 metrillä toisen ja kolmannen sadan metrin osuudet nopeammin kuin ensimmäisen ja viimeisen, kun taas terveet urheilijat juoksevat kaksi ensimmäistä sataa metriä nopeammin kuin kaksi viimeistä. (CAS 2008, 3.)

4.2 Tutkimusten ongelmia

Suurta osaa tutkimuksista vaivaa eräs olennainen puute. Niissä ei ole riittävästi otettu huomioon edun käsitteen olemusta. En voi käsitellä kaikkia tästä aiheutuvia ongelmia, koska olen antanut vain suunta-antavan hahmotelman edun käsitteestä. Poimin ainoastaan yhden seikan. Etu on urheilijoiden välillä vallitseva vertailusuhde. Tällöin täytyy olla selvillä, keneen Pistoriusta verrataan. Esittelen neljä teoreettista

¹³ *Journal of Applied Physiology* 108, 1011–1020: “Point:Counterpoint: Artificial limbs do/do not make artificially fast running speeds possible”-keskustelu, <http://jap.physiology.org/content/vol108/issue4/>. Pistoriusta ei ole ilmeisesti empiirisesti tutkittu Herrin tutkimusryhmän vuonna 2008 tekemien mittausten jälkeen. Point:Counterpoint-keskustelun tulokset perustunevat täten näihin mittauksiin.

mahdollisuutta. Vertailukohdan valitsemisesta riippuu, millä tavalla Pistoriuksen voidaan sanoa saavan etua.

1) Verrataan Pistoriusta häneen itseensä kahdessa eri tilanteessa: hän juoksee hiilikuituproteeseilla tai hän yrittää juosta ilman niitä. Jälkimmäisessä tapauksessa juokseminen on kuitenkin mahdotonta. On siis selvää, että proteesit antavat etua tässä mielessä. Se on kuitenkin merkityksetöntä kilpailemisen kannalta, koska voimme ainoastaan sanoa, että hän saa etua itseensä nähden. (Ks. Charlsh & Riley 2008, 934.) Tämä ei kerro suhteesta muihin kilpailijoihin.

2) Verrataan hiilikuituproteesinsa riisunutta Pistoriusta terveisiin urheilijoihin. Tällöin on selvää, että Pistorius ei saa etua, koska hän ei pysty juoksemaan ilman niitä (Ks. Charlsh & Riley 2008, 934.)

3) Verrataan kuvitelluilla terveillä biologisilla jaloilla juoksevaa Pistoriusta terveisiin urheilijoihin. Tämä tuntuu olevan seikka, jonka useimmat haluaisivat saada selville. Sitä on kuitenkin mahdotonta tutkia suoraan, koska Pistorius ei voi saada jalkojaan takaisin. Päämääränä on siis epäsuorasti selvittää, miten hyvin Pistorius *olisi juossut* terveillä jaloilla. Tällaisen kontrafaktuaalisuuden selvittämiseen liittyy useita ongelmia.

Ensimmäinen ongelma on se, millaiset Pistoriuksen terveet jalat olisivat. Olisivatko ne yhtä hyvät kuin Usain Boltin jalat vai muistuttaisivatko ne esimerkiksi jalkoja, jotka eivät ole toistaiseksi vieneet tämän tekstin kirjoittaja alle minuutin 400 metrillä? Edes lääketiede ei välttämättä pystyisi antamaan tarkkaa vastausta siihen, millaiset Pistoriuksen terveet jalat olisivat.

Toinen ongelma koskee sitä, miten terveet terveiden jalkojen tulee olla. Eräs tuntemani yliopisto-opiskelija kertoi juosseensa alle 20-vuotiaana sadalla metrillä yhdentoista sekunnin paikkeilla olevia aikoja. Polvivaivojen vuoksi tällaiset ajat eivät kuitenkaan ole hänelle enää mahdollisia. Kuvitellaan, että Pistoriuksen terveet jalat olisivat yhtä suorituskyykyiset kuin Michael Johnsonilla tai niissä olisi ainakin yhtä paljon potentiaa tai mahdollista kyvykkyyttä. Juniorina Pistorius olisi ollut suurlupaus, mutta erilaisten vaivojen ja vammojen vuoksi hänestä ei koskaan olisi kehittynyt huipputason juoksijaa. Kuvitellaan kuitenkin, että jos vaivoja ja vammoja ei olisi ollut, hän olisi terveillä jaloillaan voittanut 400 metrin olympiakultaa. Kun arvioidaan, miten hyvin Pistorius olisi juossut terveillä jaloilla, on ratkaistava seuraava seikka: tarkoitetaanko terveitä jalkoja sellaisessa tilanteessa, jossa hän juoksee vammojen takia vain minuutin aikoja, vai terveitä jalkoja sellaisessa tilanteessa, jossa hän on olympiavoittaja.

Kolmas ongelma on se, millaisiin terveisiin urheilijoihin Pistoriusta verrataan. Vaikuttaa siltä, että vertailukohtien tulee olla jollakin olennaisella tavalla samanlaisia. Esimerkiksi Brüggemannin tutkimuksessa Pistoriusta verrattiin viiteen urheilijaan, jotka juoksevat suunnilleen samoja aikoja 400 metrillä kuin Pistorius (IAAF 2008). On tosin ehdotettu, että nämä urheilijat olivat paremmassa kunnossa kuin Pistorius (ks. Zettler 2009, 375). Vertailukohtien samanlaisuuteen ei ole aina pyritty. Tucker toteaa, että vertailukohtana tutkimuksissa on ollut muun muassa huipputason ja ei-huipputason kestävyysjuoksijoita (Tucker 2009a). 400:aa metriä ei kuitenkaan pidetä kestävyysjuoksuna. Jos Pistoriusta puolestaan verrataan tavallisiin harrastajiin, on todennäköistä, että hän saa etua. En pystyisi voittamaan Pistoriusta, vaikka hän juoksisi 400 metriä 12 sekuntia ennätystään hitaammin.

4) Verrataan hiilikuituproteeseilla juoksevaa Pistoriusta muihin urheilijoihin tilanteessa, jossa myös näillä on hiilikuituproteesit. Tämän vaihtoehdon suora tutkiminen on kuitenkin epäilyttävää, koska se edellyttäisi useita tarpeettomia amputointeja. Asian suora tutkiminen voi myös olla mahdotonta. Pistoriuksen jalat amputoitiin alle vuoden ikäisenä. Kram ym. toteavat, että hänellä on ollut useita vuosia aikaa sopeuttaa hermo- ja lihassysteemiään toimimaan proteesien kanssa (Kram ym. 2010, 1013). Saattaa siis olla, että vain lapsuuden aikainen amputointi on riittävän aikainen vertailun mahdollistamiseksi. Tällöin emme kuitenkaan saa tietää, miten hyväksi juoksijaksi hän olisi kehittynyt omilla jaloillaan.

Edellisessä neljässä tapauksessa on oletettu, että proteesien vaikutus jokaisen urheilijan suoritukseen on sama. Näin ei välttämättä ole. Jotkut saattaisivat hyötyä niistä enemmän kuin toiset. Tällöin he saisivat etua, koska hyödyntäisivät niitä paremmin. Teoreettisesti asia voidaan ratkaista seuraavasti, mikäli oletetaan edellä esitetyt ongelmat ratkaistuiksi: Verrataan aluksi kutakin urheilijaa itseensä kahdessa erilaisessa tilanteessa. Ensiksi urheilija juoksee tai juoksisi terveillä biologisilla jaloilla, ja sen jälkeen hän juoksee tai juoksisi proteeseilla. Tämän jälkeen jokaisen urheilijan vertailun tuloksia verrataan toisten urheilijoiden vertailutuloksiin.

Jos Pistorius juoksisi terveillä jaloilla 400 metriä aikaan 45 sekuntia, hänen aikansa olisi sekunnin parempi kuin hänen juostessaan proteeseilla. Pistoriuksen ennätys on suunnilleen 46 sekuntia. Jos joku toinen juoksee terveillä jaloilla ajan 45 sekuntia, mutta juoksisi proteeseilla ajan 48 sekuntia, hän hyödyntäisi proteeseja huonommin kuin Pistorius. Onkin mahdollista, että Pistoriuksella on parempi kyky hyödyntää proteeseja kuin muilla urheilijoilla. Päinvastainen on myös mahdollista. Pistorius on ehkä surkea

proteesien kanssa. Jos joku juoksee terveillä jaloilla ajan 48 sekuntia, mutta juoksisi proteeseilla ajan 44 sekuntia, hän hyötyisi proteeseista enemmän kuin Pistorius.

Taitava proteesien käyttäjä hyötyisi siis proteeseista enemmän kuin huono. Ongelmana on se, että emme tiedä, miten hyvin Pistorius niitä käyttää. On kuitenkin olemassa ainakin jonkinlaista tukea, että hän hyötyy niistä muita enemmän. Samanlaisia proteeseja on käytössä muillakin vammaisurheilijoilla, mutta kukaan ei ole pystynyt kilpailemaan terveitä urheilijoita vastaan yhtä hyvin kuin Pistorius (CAS 2008, 13, ks. myös Tucker 2008). Oletetaan, että Pistorius siis hyötyy proteeseista muita enemmän. Tällöin hän saa etua sen perusteella, että hänellä on kyky käyttää proteeseja taitavasti. Tämä on eri asia kuin se, että proteesit itsessään antavat etua.

On siis olemassa erilaisia mahdollisuuksia, millä tavalla Pistoriusta verrataan muihin. Empiirisissä tutkimuksissa on valittava jokin näistä tavoista ja hyväksyttävä teoreettiset haasteet, joita se aiheuttaa.

Tässä luvussa olen tarkastellut, saako Pistorius etua. Asiasta ei voida olla varmoja. Tutkimuksissa ei ole saavutettu yksimielisyyttä, ja niihin liittyy teoreettisia hankaluuksia. Jatkaakseni analyysiani oletan seuraavassa luvussa, että Pistorius saa proteeseistaan etua. Tarkastelen, millä perustein sitä voisi pitää epärealistisena.

5 EPÄREILU ETU

Roger Gardnerin mukaan edun tavoittelu on olennainen osa urheilua (Gardner 1995, 223). Esimerkiksi Craig Carr toteaa, että valmennuksella, ruokavaliolla ja harjoittelulla pyritään juuri saamaan etua (Carr 2008, 194). Emme vastustakaan Gardnerin mukaan edun tavoittelua sinänsä vaan tapoja, joilla urheilija yrittää sitä hankkia. Baseball-pelaaja voi kehittää lyöntitekniikkansa kuntosaliharjoittelulla tai muuntelemalla mailaansa kevyemmäksi. Gardner toteaa, että pidämme kuitenkin vain jälkimmäistä keinoa epäreiluna ja tuomittavana. (Gardner 1995, 223.)

Edun epäreiluudelle voidaan hahmotella ainakin seuraavat kriteerit:

- 1) Etua ei ole kaikkien saatavilla tasapuolisesti (Jones ja Wilson 2009, 127).
- 2) Etu ei ole urheilijan omien ponnistusten tulosta (Jones ja Wilson 2009, 127).
- 3) Etu on jollakin tavalla luonnoton tai keinotekoinen (Jones ja Wilson 2009, 127).
- 4) Etu on seurausta sääntörikkomuksesta (Butcher & Schneider 2003, 157).
- 5) Etu on seurausta sopimuksen rikkomisesta (Butcher & Schneider 2003, 158–159).
- 6) Etu kytkeytyy paheellisuuteen (Butcher & Schneider 2003, 154).
- 7) Etu on saatu huijaamalla (Schneider & Butcher 2000, 186–187).
- 8) Etu on saatu poikkeamalla sosiaalisen käytännön tarkoituksesta (Carr 2008, 195).

Kriteerit heijastavat erilaisia käsityksiä reiluudesta. Jos esimerkiksi pidämme sääntörikkomuksia epäreiluuden kriteerinä, tällöin reiluus hahmottuisi sääntöjen noudattamisena. Käsittelen kutakin kriteeriä vuorotellen ja arvioin, voidaanko Pistoriuksen saamaa etua pitää tällä perusteella epäreiluna. Lähestymistapani edellyttää, että urheilua voidaan pitää reiluna tai vähintään, että urheilun olisi mahdollista olla reilua, vaikka se ei sitä tällä hetkellä käytännössä ehkä olekaan.

5.1 Saatavuus

Ensimmäisen väitteen mukaan etu on epäreilu, jos se ei ole kaikkien saatavilla tasapuolisesti (Jones ja Wilson 2009, 127). Selvennän aluksi, mitä väitteen kannattajat tarkoittavat epätasapuolisella saatavuudella, ja mitä he eivät tarkoita. Kuvitellaan, että joukko ensikertalaisia osallistuu pyöräilykilpailuun, joka kestää koko yön. Päivä on ollut todella kuuma ja yökin tulee olemaan helteinen. Ennen lähtöä kukin kilpailija voi valita, juoko hän urheilujuomaa vai kahvia. Kilpailija voi valita vain jommankumman vaihtoehdon. Matkan varrella juominen on kielletty.

Urheilujuoma imeytyy paremmin ja auttaa nestetasapainon säilymisessä. Nestetasapainon järkkäyminen nimittäin heikentäisi kilpailusuoritusta. Kahvi puolestaan pitää paremmin hereillä, mutta se on diureetti eli poistaa nestettä kehosta. Kilpailijoilla on edessä valintatilanne. Onko nestetasapaino vai hereillä pysyminen tärkeämpi asia onnistuneen suorituksen kannalta? Vain muutama kilpailija valitsee urheilujuoman, loput kahvin. Kilpailun alettua selviää, että kenelläkään ei ole vaikeuksia pysyä hereillä, koska tunnelma on jännittävä. Urheilujuomaa nauttineet saavat etua. Valintatilanteessa juomaa oli riittävästi tarjolla kaikille, joten etu oli kaikkien saatavilla tasapuolisesti. Se ei ollut epäreilu.

Muunnan esimerkkiä siten, että kahvia on tarjolla riittävästi, mutta urheilujuomaa on vain niukalti. Sitä riittää vain muutamalle. Tässä tapauksessa suurin osa olisi kuitenkin halunnut sitä. Urheilujuomaa nauttineet saavat taas etua, mutta tällä kertaa se on

epäreilua. Etua ei ollut tarjolla kaikille tasapuolisesti. Saatavuus liittyy siis siihen, oliko kaikkien mahdollista saada etua, ei siihen, kuinka monella sitä lopulta on.

Pistorius juoksee hiilikuituproteeseillaan, ja terveet urheilijat juoksevat omilla biologisilla jaloillaan. Oletukseni mukaan proteesit antavat etua. Jones ja Wilson toteavat, että Pistoriuksen saamaa etu on ainutlaatuinen (Jones ja Wilson 2009, 127). Hän on ainoa, joka kykenee käyttämään hiilikuituproteeseja. Etu on siis epäreilu, koska se ei ole muiden saatavilla. S. D. Edwards tosin huomauttaa, että etu on tarjolla myös muille, jos he ovat valmiit amputoimaan jalkansa. (Edwards 2009, 31). Täten se olisi kaikkien saatavilla, eikä olisi epäreilu saatavuus-kriteerin perusteella. Johtopäätöstä vahvistaa ero biologisten ja keinotekkoisten jalkojen välillä. Biologisia jalkoja on toistaiseksi mahdotonta hankkia, jos sellaisia ei ihmisellä ole.¹⁴ Biologisia jalkoja tulisi siis suuremmalla syyllä pitää epäreiluinä kuin keinotekoisia jalkoja. Epätasaisen saatavuuden kritiikki ei kuitenkaan kohdistu ensisijaisesti siihen, että muut voisivat saada proteesit amputoimalla jalkansa.

Edwardsin mukaan etujen runsaus kuuluu urheiluun, ja vain osalla urheilijoista on pääsy niihin. Afrikan korkeilla tasangoilla syntynyt ja kasvanut kestävyysjuoksija saa etua synnyinpaikastaan. Rikkaassa maassa, kuten Yhdysvalloissa, kasvanut urheilija on puolestaan paremmassa asemassa kuin köyhän maan asukkaat. (Edwards 2009, 30–31.) Jones ja Wilson mainitsevat lisäesimerkkeinä epätasapuolisesta saatavuudesta teknologian ja lääkkeitä. Kaikilla urheilijoilla ei ole samanlaista pääsyä niihin. (Jones & Wilson 2009, 127.)

¹⁴ Helena Siipi kiinnitti huomioni tähän seikkaan.

Jones ja Wilson toteavat, että Pistoriuksen saama etu on samanlainen kuin muutkin urheilun epätasaisesti jakautuvat edut. He päätyvät samaan tulokseen Edwardsin kanssa: etuja on hankala jaotella reiluihin ja epäreiluihin käyttämällä kriteerinä tasapuolista saatavuutta (Edwards 2009, 31; Jones & Wilson 2009, 127–128). Proteesien antamaa etua on vaikea pitää epäreiluna.

5.2 Ansaitsemattomuus

Etua voidaan pitää epäreiluna, jos etu ei ole urheilijan omien ponnistusten tulosta (Jones & Wilson 2009, 127). Edwards huomauttaa, että urheilussa kuitenkin esiintyy luonnon lottoarvonnan tuottamia etuja, jotka ovat ansaitsemattomia (Edwards 2009, 30). Jones ja Wilson vahvistavat huomautusta toteamalla, että esimerkiksi Usain Bolt ei voi pitää pituuttaan omana ansioinaan¹⁵ (Jones & Wilson 2009, 128). Edwards jatkaa, että proteesien antama etu ei poikkea luonnon lottoarvonnan tuottamista eduista. Vaikka se on ansaitsematon, ei sitä voi tämän vuoksi pitää epäreiluna. (Edwards 2009, 30–31.)

Jones ja Wilson pohtivat mahdollisuutta, että Pistoriuksen suoritus on jopa ansaitumpi kuin muiden urheilijoiden (Jones & Wilson 2009, 128). David Carr kirjoittaa, että urheilija on aidosti vastuussa moraalisisista luonteenpiirteistään, kuten rohkeudesta ja jalomielisyydestä. Häntä voidaan esimerkiksi kiittää sitkeydestä taistella väsymystä ja kipua vastaan. Sen sijaan urheilijaa ei voi ylistää urheilukyvykkyydestä, kuten hyvästä pelisilmästä tai voimasta. Hän ei ole itse vastuussa niistä. (Carr 1999, 3 ja 5–7.) Jones ja Wilson ehdottavat, Oscar Pistorius on osoittanut Carrin kuvailemia moraalisia

¹⁵ He tosin erehtyvät siinä, että Boltin ylivoimaisuus johtuisi ensisijaisesti hänen pituudessaan. Portugalilainen Francis Obikwelu on myös pitkä pikajuoksija, mutta hän ei ole ylivoimainen muihin verrattuna.

ominaisuuksia. Hän on vammastaan huolimatta taistellut tiensä huipulle. (Jones & Wilson 2009, 128.)

Robert L. Simon on kritisoinut Carrin näkemystä, jonka mukaan ihminen on vastuussa vain moraalista ominaisuuksistaan. Simon toteaa Carrin erottelevan toisistaan sen, mihin ihminen voi vaikuttaa ja mihin hän ei voi vaikuttaa. Esimerkiksi itsehillintä on Carrin kuvailema moraalinen ominaisuus, joka on ihmisen hallittavissa. Puolestaan hyvä pelisilmä on ominaisuus, jonka syntymiseen ihminen ei ole itse vaikuttanut. Simon väittää erottelun olevan heikko. Hyvästä pelisilmästä ei ole hyötyä, jos ei osaa pitää tunteitaan kurissa. Lisäksi itsehillintä kehittyy ainakin osittain samalla tavalla kuin ei-moraaliset ominaisuudet. Sekä itsehillinnän että hyvän pelisilmän kehittymiseen vaikuttaa geneettinen lahjakkuus ja varhaislapsuuden ympäristö. On siis hankala osoittaa, että ihminen olisi vastuussa vain moraalista ominaisuuksistaan. (Simon 2007, 19.) Tosin Carr ei ole luvannut erottelujensa olevan tarkkarajaisia (Carr 1999, 3).

Vaikka Simonin kritiikkiä pidettäisiin aiheellisena, se ei silti kohdistu Edwardsin johtopäätökseen. Edwardsin mukaan Pistoriuksen saamaa etua ei voi pitää sen ansaitsemattomampana kuin muitakaan luonnon lottoarvonnan voittoja. Carrin oletettu johtopäätös on tätä vahvempi ja hankalammin puolustettavissa. Sen mukaan Pistoriuksen saama etu on ansaitumpi kuin luonnon lottoarvonnan tuottamat edut.

Ingmar Persson suhtautuu vielä epäilevämmiin ihmisen vastuuseen kuin Carr. Simon leimaaisi Perssonin luultavasti ankan determinismin kannattajaksi (ks. Simon 2007, 19). Persson kirjoittaa, että meitä voi kiittää tai rangaista ominaisuudesta F vain, jos olemme vastuussa siitä. Syntyvää vauvaa ei voi syyttää siitä, että hän aiheuttaa äidilleen kipua. Ominaisuuden F on kuitenkin aiheuttanut jokin toinen ominaisuus. Oletetaan,

että se on G. Jotta voimme olla vastuussa ominaisuudesta F, meidän täytyy olla vastuussa ominaisuudesta G. Jotta voisimme puolestaan olla vastuussa ominaisuudesta G, täytyisi meidän olla vastuussa ominaisuudesta H, joka on aiheuttanut G:n. Olemme äärellisiä olioita, joten päädyimme lopulta ominaisuuteen, josta emme ole vastuussa. Persson katsoo kumonneensa ihmisen mahdollisuuden vastuuseen ja täten sen, että menestystä voisi pitää ansaittuna. (Persson 2005, 78–80.) Vaikka emme ajautuisi Perssonin äärimmäiseen skeptisismiin, ei se heikennä tämän alaluvun johtopäätöstä. On vaikea osoittaa, että Pistoriuksen saamaa etua voidaan pitää ansaitsemattomampana kuin muita urheilussa vallitsevia etuja.

5.3 Epäluonnollisuus

Kolmannen väitteen mukaan etu on epäreilu, jos se on tieteen aikaansaannos eli jos se on epäluonnollinen tai keinotekoinen. Edwards kuitenkin muistuttaa, että keihäänheitossa ja seiväshypyssä urheilijoiden kilpailuvälineet ovat tieteen tuotoksia. Urheilijoiden lääkitys tai ruokavalio nojaa tieteelliseen tutkimukseen. (Edwards 2009, 31.) Jones ja Wilson mainitsevat lisää keinotekoisia tapoja tavoitella etua, kuten polkupyörän ja formula 1 -auton. Pistoriuksen proteesit ovat keinotekoisesti valmistetut, mutta tämä ei yksistään tee niistä epäreiluja, koska urheilussa esiintyy muitakin keinotekoisia etuja. (Jones & Wilson 2009, 128.)

Jones ja Wilson ennakoivat vasta-argumentin, jonka mukaan Pistorius on ainoa, joka käyttää huipputeknologisia proteeseja. He toteavat, että tämä syytös palautuu epätasaiseen saatavuuteen, eikä koske edun epäluonnollisuutta. (Jones ja Wilson 2009,

128.) Keinotekoisuus tai epäluonnollisuus vaikuttaakin heikolta epärealismin edun kriteeriltä. Selvennän tilannetta esimerkillä.

Koulussa järjestetään piirustuskilpailu, jossa kuva täytyy piirtää tietokoneen avulla. Maija on taitava maalaamaan vesiväreillä. Muut piirtävät hiirellä tietokonekoneelle, mutta Maija on vain piirtävinään. Kotona illalla hän maalaa vesiväreillä. Kuvasta tulee kauniimpi, kuin hän olisi pystynyt tietokoneella tekemään. Maija vie maalauksensa seuraavana päivänä kouluun. Kuva on koko luokan mielestä hienempi kuin yksikään tietokoneella tehdyistä. Opettaja antaa Maijalle palkintona olleen kettukarkkipussin. Ville on harmissaan, ja illalla Villen äiti soittaa opettajalle. Äiti väittää, että Maija sai karkit epärealistisesti. Mitä epärealistista tilanteeseen liittyi?

Monen mielestä tietokoneella piirtäminen on keinotekoisempaa ja luonnottomampaa kuin vesiväreillä maalaaminen. Erottelu on tietysti horjuva, mutta oletan, että se on riittävän havainnollistava. Epärealisuus ei perustu Maijan käyttämän tekniikan luonnottomuuteen. Se saattaisi liittyä sääntöjen rikkomiseen. Kaikkien piti piirtää tietokoneella, mutta Maija maalasi vesiväreillä. Seuraavassa alaluvussa tarkastelen sääntöjen rikkomista.

5.4 Sääntöjen rikkominen

Jones ja Wilson tekevät oikean huomion, että keskustelu Pistoriuksen tapauksesta muistuttaa keskustelua dopingistä. (Jones ja Wilson 2009, 127.) Lähtökohtana dopingkeskustelussa on kysymys, miksi doping on väärin (esim. Tamburrini 2000). Eräs vastaus on, että se antaa epärealistista etua (ks. esim. Lavin 2003, 191). Seuraavaksi voidaan

kuitenkin kysyä, miksi se antaa epäreilua etua. Schneiderin ja Butcherin mukaan yksinkertainen vastaus olisi, että dopingin käyttäminen on kielletty säännöissä. Tällöin voidaan edelleen kysyä, miksi se on kielletty säännöissä. (Schneider & Butcher 2000, 186–187.) Vastaukseksi ei enää käy, että se antaa epäreilua etua. Tämä olisi kehäpäätelmä. Doping-keskustelussa olennainen kysymys onkin, miksi doping tulisi kieltää säännöissä. Tavoitteena on löytää tällaisia perusteita.

Doping-keskustelussa kiistellään siis tavallisesti siitä, voidaanko löytää riittäviä perusteita dopingin kieltämiselle säännöissä. Suurin osa keskusteluun osallistuvista tuntuu kuitenkin hyväksyvän, että on epäreilua käyttää dopingia tällä hetkellä, koska se on kielletty voimassa olevissa säännöissä. Michael Lavin (2003, 191) kiteyttää näkemyksen: ”Kun urheilijat turvautuvat sääntöjen kieltämiin keinoihin, he toimivat epäreilusti. Kukaan ei epäile sitä.” Vaikka säännön käyttöönottoa ei voi perustella vetoamalla epäreiluun etuun, voimassa olevan säännön rikkominen näyttää silti tuovan epäreilua etua.

Säännön 144.2 rikkominen oli IAAF:n virallinen peruste kieltää Pistoriuksen kilpaileminen (IAAF 2008). Vaikka kansainvälinen vetoomustuomioistuin kumosi päätöksen, oletan tässä alaluvussa, että Pistorius rikkoo sääntöä. Pistoriuksen voidaan siis väittää saavan epäreilua etua, koska hän rikkoo sääntöjä. Aluksi on huomattava väitteen rajallisuus, jota edellä esittelemäni keskustelu dopingista havainnollistaa. Sääntöihin vetoamalla emme voi perustella, miksi hiilikuituproteesit tulisi kieltää säännöissä. Doping-keskustelun perusteella voimme todeta ainoastaan, että voimassa olevan säännön rikkominen, kuten hiilikuituproteesien käyttäminen, antaa epäreilua etua. En ole kuitenkaan varma, tuoko voimassa olevan säännön rikkominen välttämättä epäreilua etua.

Kuvitellaan, että baseballin säännöt sallisivat vain valkoihoisten pelata peliä (ks. Lapchick 2003). Tummaihoisen Tommy värjää kasvonsa valkoisiksi ja yrittää vaatetuksella peittää ihoaan päästäkseen pelaamaan. Hämäys onnistuu, ja hänet otetaan joukkueeseen. Ensimmäisessä ottelussa Tommy pelaa loistavasti, ja hänen joukkueensa voittaa. Saako hänen joukkue epäileä etua sääntörikkomuksesta? Yritän pureutua ongelmaan alla olevan dialogin avulla:

- Miksi säännöissä kiellettyjä asioiden käyttäminen antaa epäileä etua?
- Muut eivät voi käyttää niitä?
- Miksi eivät?
- Ne on kielletty säännöissä.
- Miksi tästä seuraa, että muut eivät voi käyttää niitä.
- Heidän täytyisi rikkoa sääntöjä.
- Miksi he eivät sitten riko sääntöjä?
- Koska ne ovat sääntöjä.
- Miksi sääntöjä ei voi rikkoa?
- Säännöt ovat sellaisia, että niitä ei saa rikkoa.
- Eikö sääntöjä saa rikkoa edes sellaisissa tapauksissa, jos on riittävän hyvä syy?
- Ei. Pitää tehdä sellaiset säännöt, että ei voi olla riittävän hyvää syytä.
- Entä jos säännöt eivät yksinkertaisesti ole niin hyvät, niistä ei pystytä tekemään niin hyviä tai niiden muuttaminen kestää kauan?
- Ehkä tällaisessa tapauksessa sääntöjä saa rikkoa. Se on silti edelleen sääntöjen rikkomista. Toisaalta on myös mahdollista, että huonoa sääntöä ei voi pitää lainkaan sääntönä, jolloin rikkomukselta näyttävä tapaus ei ole rikkomus.

- Sivuutetaan jälkimmäinen vaihtoehto. Miksi sääntöjä saa rikkoa edellisessä tapauksessa?
- Se olisi kaikei oikeudenmukaista, reilua.
- Ahaa! Sääntörikkomuksen tuoma etu ei siis aina olekaan epäreilu.
- En minä niin sanonut. Sanoin vain, että sääntöä saa rikkoa. Sitä saa rikkoa, koska yleisen moraalien kannalta rikkomus on reilu. Pelin sisäisen moraalien kannalta rikkomuksen tuoma etu on aina epäreilu.

Dialogissa reiluus saa kaksi erilaista tulkintaa, jotka ovat ristiriidassa keskenään. Dialogista nousee yleisen moraalien ja pelin sisäisen moraalien välinen jännite¹⁶. Sitä havainnollistaa Bernard Suitsin esimerkki Mario Stewartista, joka on kilpa-autoilija. Stewart on mukana kilpailussa, jonka säännöt kieltävät radalta poikkeamisen. Rangaistuksena on hylkääminen. Yllättäen ajoradalle konttaa lapsi, ja ainoa keino väistää on ajaa radan ulkopuolelle. Stewart kuitenkin ajaa päin lasta ja ajaa kisan loppuun. (Suits 2007, 18–19.) Yleisen moraalien mukaan teko oli väärä, mutta Stewart piti kiinni urheilulajin sääntöjen noudattamisesta. Hän noudatti urheilun pelimoraalia. (ks. Pawlenka 2005, alaviite 20.)

Vaikka Tommyn joukkue saa etua, se ei näytä olevan epäreilua yleisen moraalisen ajattelun mukaan. Mustat pelaajat kieltävä sääntö on nimittäin itsessään syrjivä ja epäreilu. Pelimoraalien mukaan sääntörikkomuksen tuoma etu sen sijaan on epäreilu. Pawlenka toteaa, että ei ole olemassa äärimmäistä velvollisuutta noudattaa urheilukilpailujen sääntöjä (Pawlenka 2005, 53.) Useimmat sanoisivatkin, että meidän tulee noudattaa yleistä moraalista ajattelua. Ei ole silti täysin varmaa, että yleisen moraalisen ajattelun mukaan Tommyn pelaaminen olisi reiluinta. Saattaa olla reilumpaa

¹⁶ Claudia Pawlenkan mukaan reiluus yleisessä etiikassa ja urheilussa eivät ole yhteensovittamattomia vastakohtia. Ne voivat kuitenkin olla ristiriidassa joissakin tapauksissa. (Pawlenka 2005, 49–50.)

odottaa sääntömuutoksen voimaanastumista kuin rikkoa sääntöä vastaan. Netummaihoiset, jotka kuuliaisesti noudattavat sääntöä, eivät nimittäin pääse pelaamaan. Lisäksi on huomattava, että rikkomus joka tapauksessa antaa pelin sisäisen moraalin mukaan epäreilua etua, vaikka tämän epäreiluuden painoarvo olisikin pienempi kuin yleisen moraaliin perustuvan epäreiluuden.

Arvioin lopuksi, miten reiluuden kaksi tulkintaa hahmottuvat Pistoriuksen tapauksessa. CAS piti todennäköisenä, että IAAF otti säännön 144.2 käyttöön, jotta Pistoriukselta voitaisiin kieltää kilpaileminen terveiden urheilijoiden kanssa (CAS 2008, 7). Tämä saattaa merkitä, että sääntömuutoksen taakse kätkeytyy syrjivä asenne vammaisia kohtaan. Joka tapauksessa on ainakin mahdollista, että sääntö syrjii Pistoriusta. Yleisen moraalin mukaan Pistoriuksen saama etu saattaa siis olla reilu. Pelin sisäisen moraalin mukaan etu puolestaan on epäreilu, koska se on seurausta sääntörikkomuksesta. Ratkaistavaksi jää yleisen ja yksityisen moraalin suhde. Lähestyn tätä keskustelua vielä hieman toisenlaisella tavalla tai ainakin toisenlaisin termein alaluvussa 6.3, jossa pohdin, miten painava seikka epäreilu etu lopulta on.

Olen tarkastellut tässä alaluvussa sääntörikkomuksia ensisijaisesti kirjoitettujen sääntöjen kannalta. Seuraavaksi kiinnitän huomioni pelin henkeen ja sopimukseen.

5.5 Sopimuksen rikkominen

Butcher ja Schneider tarkastelevat mahdollisuutta, että edun epäreiluus perustuisi sopimuksen rikkomiseen. Osallistuessaan urheilulajiin urheilijat tekevät äänettömän sopimuksen. He sitoutuvat noudattamaan sääntöjä. Tämä voi koskea kirjoitettuja

sääntöjä tai urheiluyhteisön noudattamia ja hyväksymiä sääntöjä. (Butcher & Schneider 2003, 158.) Fred D'Agostino puhuu pelin säännöistä ja pelin hengestä (ethos).

D'Agostinon mukaan pelin henki tarkoittaa konventioita, jotka määrittelevät, millä tavalla pelin sääntöjä sovelletaan. Koripallon säännöt kieltävät fyysisen kontaktin, mutta amerikkalaisessa huippukoripallossa nähdään silti paljon kontakteja. Tämä johtuu siitä, että pelaajien ja tuomareiden kesken vallitsee yhteisymmärrys. Heidän mielestään kontakti on sallittua. Se on osa vallitsevaa pelin henkeä. (D'Agostino 1981, 7 ja 14.) Butcher ja Schneider korostavat, että pelin hengen noudattaminen voidaan nähdä pelaajien välisenä sopimuksena (Butcher & Schneider 2003, 158).

Pistorius saattaa rikkoa kirjoitettuja sääntöjä, mutta rikkomusta voitaisiin pitää pelin hengen mukaisena. Terveet urheilijat olisivat sopineet, että Pistorius saa kilpailla heidän kanssaan. Esimerkiksi Zettlerin mukaan jotkut urheilijat ovat ilmaisseet valmiutensa kilpailla Pistoriusta vastaan, kunhan kilpailuun ei liity mitään epäreilua. Esimerkiksi entinen 100 metrin maailmanennätyksen haltija ja kilpailukiellon dopingin takia saanut Justin Gatlin on kehunut Pistoriuksen sisukkuutta. (Epsten 2008; The Archrival – –; Zettler 2009, 402.) Ei ole siis mahdotonta kuvitella sellaista sopimusta, joka sallisi jalattomien juoksijoiden kilpailla jalallisten kanssa. Tällöin kirjoitetun säännön rikkomisella ei olisi väliä, koska osallistujien väliseen sopimukseen kuuluisi, että tätä kirjoitettua sääntöä saa rikkoa. Pistorius ei siis saisi epäreilua etua, koska hän noudattaa sopimusta.

Butcher ja Schneider mainitsevat ongelmaksi sen, että pelaajilla voi olla erilaiset käsitykset sopimuksen sisällöstä (Butcher & Schneider 2003, 159). Erityisesti muut vammaisurheilijat ovat kritisoineet Pistoriusta. Heillä ei siis välttämättä ole yhteistä

sopimusta. Pistoriusta on syytetty esimerkiksi siitä, että hän on proteesien kanssa pitempi kuin olisi terveillä jaloilla (Epstein 2008). Proteesien on kuitenkin tarkoitus olla pidemmät kuin biologisten jalkojen. Tämä johtuu siitä, että ihmisnilkka on kuin sarana, joka tekee jalasta lyhyemmän ja pidemmän. Proteesit sen sijaan painuvat kokoon koko matkalta. Seisoessaan paikallaan Pistorius on ikään kuin varpaillaan. (McHugh 2007). Sellainen sopimus tuntuisi oudolta, jossa kiellettäisiin ”normaalipituiseksi” tekevät proteesit. Tietenkään tällainen sopimus ei olisi mahdoton.

Ilman laajoja haastatteluja tai kyselyjä on vaikea kattavasti selvittää, miten terveet urheilijat suhtautuvat siihen, että Pistorius kilpailee heitä vastaan. Ei ole siis tietoa, mikä on vallitseva sopimus. Vaikka kysely toteutettaisiinkin, ei sekään antaisi välttämättä yksimielisyyttä sopimuksen luonteesta. Ehkä mielipiteet jakautuisivat puoliksi. Sopimuksen rikkomiseen vetoamalla ei tällä hetkellä voida siis perustella, että Pistorius saa epäreilua etua, mutta toisaalta ei voida perustella, että hän ei sitä saa.

5.6 Paheellisuus

Butcher ja Schneider kirjoittavat, että eräs tapa hahmottaa reiluus on samaistaa se hyveisiin, joita urheilulta odotamme. (Butcher ja Schneider 2003, 154.) Hyveinä on pidetty muun muassa myötätuntoa, reiluutta, urheilijamaisuutta ja lahjomattomuutta (Butcher ja Schneider 2003, 154 referoivat Bredemeir & Shields 1994, 193–194¹⁷). Tällöin on luontevaa sanoa, että etu on epäreilu, jos se kytkeytyy paheellisuuteen. Miten paheellinen Pistorius on?

¹⁷ Bredemeir, B. & Shields, D. *Character Development and Physical Activity*. Human Kinetics, Champaign, IL.

Josh McHugh kertoo Pistoriuksen juoksuvalmentajan Ampie Louw'n kommenteista. Louw'n mukaan Pistoriuksen kehitystä urheilijana hidastaa hänen raju sosiaalinen elämänsä. Urheilijaa on esimerkiksi vaikea saada harjoittelemaan joka päivä. McHugh itse mainitsee Pistoriuksen ajavan ylinopeutta urheiluautollaan. (McHugh 2007.) Pistoriuksen käytös tuskin heijastaa kurinalaisuuden tai nöyryyden hyvettä. Onko tämä ongelmallista?

James W. Keating kirjoittaa, että liian usein houkutusena on laajentaa rehtiyden käsitettä (sportsmanship) siten, että siitä tulee kaiken kattava moraalinen kategoria, ainutlaatuinen väylä moraaliseen pelastukseen. (Keating 2003, 65.) Urheilijoiden ei siis tarvitse olla moraalista pyhimyksiä. Vaikka Pistorius ehdottaa harjoituskentällä kahta naisurheilijaa vaihtamaan juoksuasunsa virtaviivaisempiin bikineihin (McHugh 2007), tämä ei ole peruste pitää hänen saamaansa etua epäreiluna.

5.7 Huijaaminen

Edun on ehdotettu olevan epäreilu, jos se on hankittu huijaamalla (Butcher & Schneider 2003, 156). Aluksi on selvitettävä, mitä huijaaminen tarkoittaa.

Huijaaminen kytkeytyy sääntöjen rikkomiseen (Fraleigh 2007, 211). Niitä voidaan rikkoa joko tahattomasti tai tahallisesti, mutta vain tahallisia rikkomuksia on tavallisesti pidetty huijaamisena (esim. Loland 2002, 96; Pearson 2003, 82). Nicholas Dixon kirjoittaa, että huijaaja eli tahallisen rikkomuksen tekijä ei pelkästään riko sääntöä vaan pyrkii lisäksi salaamaan tekonsa ja välttämään rangaistuksen (Dixon 2003, 118; ks. myös Leaman 2007, 202). Kaikissa tilanteissa rikkoja ei kuitenkaan yritä salata

rikkomustaan, vaikka on tehnyt sen tahallisesti. Tällaisia tekoja kutsutaan taktisiksi rikkeiksi¹⁸. (Loland 2002, 97).

Lolandin mukaan taktisissa rikkeissä rikkoja suorittaa tekonsa avoimesti ja on valmis kärsimään rangaistuksen. Jalkapallossa pelaaja saattaa kaataa vastustajansa, koska tällä on lähes varma maalipaikka. Rikkeen tehnyt pelaaja on arvioinut, että rangaistuspotkusta vastustajan on hankalampi tehdä maali kuin kyseisestä tilanteesta. (Loland 2002, 97–98.) Tutkijat ovat suhtautuneet eri tavoin siihen, tuleeko taktiset rikkeet laskea huijaamiseksi (ks. esim Loland 2002, 97; Pearson 2003, 82–83). Butcher ja Schneider (2003, 157) tulkitsevat Oliver Leamanin (2003)¹⁹ kannattavan ajatusta, että taktinen rike ei ole huijaamista, mutta Leaman näyttäisi itse sanovan, että taktinen rike voi olla huijaamista. Huijaaminen voi hänen mukaansa kuitenkin olla sallittua, jos se kuuluu taitoihin ja strategioihin, joita urheilulajissa tarvitaan. (Leaman 2007, 204–205; ks. myös Fraleigh 2007, 211.)

Oletetaan aluksi, että Pistorius on rikkonut sääntöä 144.2 tahallisesti ja avoimesti. Tällöin se olisi taktinen rike (professional foul). Taktisissa rikkeissä tarkoituksena on hyötyä rikkeestä. On kuitenkin vaikea kuvitella, millä tavalla tekniset apuvälineet kieltävän säännön avoin rikkominen olisi järkevää. Se johtaisi heti poissulkemiseen kilpailusta. Pistorius ei ole tehnyt taktista rikettä. Jotta voimme sanoa Pistoriuksen huijaavan, täytyy siis osoittaa, että hän rikkoo sääntöä, on tehnyt rikkomuksen tahallisesti ja yrittää salata sen.

¹⁸ mm. tactical violation tai professional foul.

¹⁹ Butcher ja Schneider viittavat Leamanin artikkelin aikaisempaan julkaisuversioon, joka on ilmestynyt teoksessa Morgan, W. & Meier K. (toim.) 1988. *Philosophic Inquiry in Sport*. Human Kinetics, Champaign, IL, 277–282.

Eteläafrikkalainen fysiologian tohtori Ross Tucker kertoo, miten häntä lähestyttiin Pistoriuksen tapauksessa. Pistorius oli pyytänyt Etelä-Afrikan hallituksen välityksellä häntä todistamaan, että proteesit eivät anna etua. Tucker kieltäytyi, koska hänen mielestään proteesit antavat etua. Pistorius esitti pyynnön Etelä-Afrikan kaikille yliopistoille, mutta vasta Yhdysvalloista löytyi yliopisto, joka suostui auttamaan. (Tucker 2009b.)

Tuckerin kertomus ei ole suotuista Pistoriuksen kannalta. Tuntuu kuitenkin liioitellulta väittää, että Pistoriuksella ei ollut oikeutta etsiä tiedemiestä, joka olisi valmis puolustamaan häntä. Kertomus kyllä paljastaa, että halukkaita ei ilmeisesti ollut kovin paljon, mutta ei sitä, että Pistoriuksella ei ollut oikeutta etsiä sellaista.

Tahallisen sääntörikkomuksen osoittamiseen liittyy Pistoriuksen tapauksessa suurempi ongelma. Jotta voimme väittää Pistoriuksen huijanneen, täytyy olettaa, että hän tahallisesti rikkoi sääntöä ja salasi tämän *jo ennen*, kuin oli virallisesti ratkaistu, rikkooko hän sitä. Ongelmana siis ennen virallista päätöstä oli se, että kun nähtiin Pistorius juoksemassa radalla, ei virallisesti tiedetty, rikkooko hän sääntöä. On vaikea väittää, että Pistorius salaa rikkomuksen, jos virallisesti ei tiedetä, onko hän tehnyt rikkomusta. Tosin edes myönteisenkään päätöksen jälkeen ei ollut varmaa, rikkooko Pistorius sääntöä. Päätöksessään CAS totesi ainoastaan, että IAAF ei ollut kyennyt todistamaan tätä. Lisäksi CAS:n mukaan tieteelliset tutkimukset voivat tulevaisuudessa osoittaa, että proteesit antavat etua. Tällaisessa tilanteessa sen päätös voitaisiin kumota. (CAS, 12–14.)

Tucker pitää CAS:n päätöstä puutteellisenä. Hän korostaa, että CAS:n tehdessä päätöstä oli olemassa tietoa, jonka perusteella Pistoriuksen olisi mahdollisesti voitu todeta

rikkovan sääntöä. Tämä tieto kuitenkin salattiin tai hukkui. (Tucker 2009b ja 2009c.) Kuten totesin etua käsittelevässä luvussa, Pistoriusta puolustaneista tutkijoista Weyand ja Bundle julkaisivat vuonna 2009 artikkelin, jossa he toteavat Pistoriuksen saavan etua. David Epstein kertoo, että Weyand ja Bundle olivat tätä mieltä jo CAS:n tehdessä päätöstä, mutta eivät tuoneet julki havaintojaan (Epstein 2009). Tucker epäilee, että urheiluvaatevalmistajan Niken ja proteeseja valmistavan Össurin sponsorirahoilla olisi ollut vaikutusta asiaan (Tucker 2009a ja 2009b). Ehkä huijaaminen liittyy siis ensisijaisesti virallisten päätösten tekemiseen, ei Pistoriuksen toimintaan radalla. Jotta tämä johtopäätös voidaan tehdä, täytyy kuitenkin olettaa, että urheilukilpailuissa käytettävä huijaamisen käsite soveltuu sellaisenaan kontekstiin, jossa päätetään urheilun asioista.

Epsteinin mukaan Weyand ja Bundle mainitsevat menettelylleen kaksi syytä, jotka koskevat lakiteknistä päätöksentekotapaa ja tieteellistä julkaisuprosessia. Oikeuskäsittelyssä Pistoriuksen puolustajien tavoitteena oli osoittaa, että Pistorius ei saa etua sillä tavalla kuin IAAF väittää. Tarkoituksena ei ollut ratkaista, saako Pistorius etua. Weyandin mukaan IAAF valitsi alun perin väärän seikan, jota se yritti todistaa. Tieteelliset tulokset voivat puolestaan menettää uskottavuutensa, jos ne tulevat julkisuuteen ennen, kuin ne ovat ilmestyneet tieteellisessä julkaisussa. (Epstein 2009.)

CAS:n päätöksentekotilanteeseen liittyy siis seikkoja, jotka ovat epäsuotuisia Pistoriuksen kannalta. Mielestäni ei ole silti yksiselitteistä, että niiden perusteella Pistoriuksen voidaan katsoa huijaavan ja täten saavan epäreilua etua. Asian ratkaiseminen vaatisi tarkempaa perehtymistä lakiasioihin, tieteellisen julkaisemisen menettelytapoihin ja huijaamiseen urheilun ulkopuolella, mihin tässä on mahdollista ryhtyä.

5.8 Käytännön tarkoituksesta poikkeaminen

Craig L. Carrin (2008) mukaan on kaksi mahdollisuutta hahmottaa, mitä epäreilu etu merkitsee. Se voi olla joko etua muihin urheilijoihin nähden tai etua itse urheilulajiin nähden. Hän kannattaa jälkimmäistä näkemystä. Carr näyttää ymmärtävän puutteellisesti edun olemuksen. Mielestäni etu on vertailusuhde ihmisten välillä, eikä etua voi siis saada johonkin urheilulajiin nähden. Carrin käsitys reiluudesta ei kuitenkaan kaadu tähän, koska hän ei rakenna näkemystään sen varaan. Hän nimittäin muotoilee näkemyksensä reiluudesta toisella tavalla, jossa ei käytetä ilmausta epäreilu etuun urheilulajiin nähden.

Carrin mukaan reiluus merkitsee uskollisuutta sosiaaliselle käytännölle, ja osallistujien tulee uskollisesti omistautua käytännön tarkoitukselle (point and purpose). Poikkeaminen tästä tavoitteesta muodostaa epäreiluuden. Esimerkiksi tenniksessä voittajan odotetaan ilmentävän niitä taitoja, kykyjä ja lahjoja, jotka määrittelevät, mitä tennis on. Jos pelaaja asettaa etusijalle voittamisen, eikä pyri siihen lajin päämäärien mukaisesti, on se epäreilua. (Carr 2008, 193, 195 ja 197; ks. myös Butcher ja Schneider 2003).

Lukemani kirjallisuuden perusteella Pistoriuksen osallistumista *ei ole pidetty epäreiluna sillä perusteella, että* hänen toimintansa *poikkeaisi lajin tarkoituksesta*. Kirjallisuudessa on kyllä pohdittu tätä mahdollisuutta muunlaisena ongelmana kuin epäreiluutena. On esitetty argumentti, että Pistoriuksen etenemistapa ei täytä niitä edellytyksiä, joita 400 metrin juoksussa etenemistavan on täytettävä.

Edwardsin mukaan on mahdollista, että Pistoriuksen liikkumistapa ei ole juoksemista (Edwards 2009, 34). Jones ja Wilson puolestaan toteavat, että 400 metrin juoksukilpailussa tarkoituksena on *juosta* 400 metrin matka. Pistorius ei voisi siis argumentin mukaan osallistua juoksukilpailuun, jos hänen etenemisensä ei ole juoksemista. Asian ratkaisemiseksi tarvitaan Jonesin ja Wilsonin mukaan tieteellinen kuvaus siitä, mitä juokseminen on. Kuvauksen laatiminen voi kuitenkin olla hankalaa, koska juokseminen on monimutkainen liikekokonaisuus. (Jones & Wilson 129–130.) Kuvaus ei saa myöskään keskittyä liikaa ihmisjalan rakenteellisiin yksityiskohtiin, vaan sen on oltava tietystä mielessä holistinen, kokonaisuuden huomioiva.

Tom Novacheekin mukaan ihmisen liikkuminen muodostaa jatkumon. Sen ääripäät ovat paikallaan pysymisen ja eteneminen huippunopeudella. Jatkumo voidaan yleisesti jakaa kolmeen liikkumistapaan, jotka ovat kävely (walking), juoksu (running) ja pikajuoksu (sprinting).²⁰ Kävelyssä molemmat jalat koskettavat eräällä hetkellä samanaikaisesti maata. Juoksussa tätä ei tapahdu. Sen sijaan juoksussa molemmat jalat ovat eräällä hetkellä samanaikaisesti irti maasta. Yhteistä kävelylle ja juoksulle on se, että jalkapohjan takaosa eli kantapää osuu ensimmäisenä maahan, ja sen jälkeen etuosa eli päkiä. Juoksun vaihtuessa pikajuoksuksi jalkapohjan kosketustapa muuttuu. Maahan osuu ensin jalkapohjan etuosa eikä takaosa osu välttämättä lainkaan. (Novacheck 1998, 78.)

Nilkka mahdollistaa jalkapohjan erilaiset kosketustavat. Pistoriuksen proteeseissa ei kuitenkaan ole nilkkaa eikä ihmisjalan kaltaista kantapäätä ja päkiää. Oletankin, että Pistoriuksen liikkumista ei voida luokitella samanlaisesti tai ainakaan samanlaisin

²⁰ Käytän muualla kirjoituksessani juoksemista yleisnimityksenä sekä juoksulle (running) että pikajuoksulle (sprinting).

perustein kävelyksi, juoksuksi ja pikajuoksuksi. Tämän takia tieteellisen kuvauksen juoksusta tulee olla riittävän kokonaisvaltainen ja toiminnallisuuteen keskittyvä. Toinen vaihtoehto olisi automaattisesti sanoa, että Pistorius ei etene juoksemalla, koska proteeseissa ei ole nilkkaa. Tämä tuntuu liian hätäiseltä johtopäätökseltä. Esimerkiksi maailmanluokan pikajuoksijoiden juoksumekaniikka eroaa keskivertopikajuoksijoiden juoksumekaniikasta (Novacheck 1998). Pistoriuksen tapa liikkua saattaa siis olla juoksemista, vaikka proteeseissa ei olekaan nilkkaa. Niiden muut ominaisuudet voivat aiheuttaa toiminnallisesti samanlaisen liikkumistavan kuin muilla ihmisillä.

Edes onnistunut tieteellinen kuvaus ei näyttäisi olevan aukoton ratkaisu. Juoksukilpailussa on nimittäin muitakin sallittuja etenemistapoja kuin juokseminen. Ei ole harvinaista, että joku osallistuu juoksukilpailuun, mutta ei jaksu juosta koko ajan, vaan kävelee osan matkasta. Tällaisen henkilön liikkuminen ei ole juoksemista, mutta häntä ei tavallisesti hylätä tämän takia.

Ivo van Hilvoorde ja Laurens Landeweerd yrittävät selittää, miksi Pistoriuksen liikkuminen ei ole juoksemista. Heidän mukaansa Pistorius ei pelaa samaa peliä kuin muut. Hänellä on ylimääräinen taito muihin verrattuna: hän käyttää äärimmäisen taitavasti proteeseja. (Hilvoorde & Landeweerd 2009.) Pelkästään ylimääräisen taidon hallitseminen ei kuitenkaan tarkoita, että urheilija ei pelaa samaa peliä. Salibandyssä taitavat pelaajat osaavat tehdä ilmaveivin. He pystyvät heiluttelemaan mailaansa ilmassa siten, että pallo pysyy ikään kuin liimattuna lavassa kiinni. Tämä on tietystä mielessä ylimääräinen taito, vaikka hyödyllinen. Silti nämä ”kynät” pelaavat samaa peliä kuin muutkin. Van Hilvoorden ja Landeweerdin selitys ei ole siis tyydyttävä.

Pistoriuksen etenemistapaa arvioineet kirjoittajat eivät ole pystyneet ongelmattomasti osoittamaan, että hänen etenemistapansa ei täyty niitä edellytyksiä, joita etenemistavan 400 metrin juoksussa on täytettävä. Voimmeko missään tilanteissa pitää Pistoriuksen liikkumistapaa vääränlaisena?

Kuvitellaan, että keskinkertainen 400 metrin juoksija joutuu onnettomuuteen, ja hänen jalkansa amputoidaan polven alapuolelta. Hän kuntoutuu ja pystyy juoksemaan samanlaisilla hiilikuituproteeseja kuin Pistorius. Juoksijan ajat ennen onnettomuutta olivat 50 sekunnin paikkeilla. Hän osallistuu onnettomuutensa jälkeen ensimmäistä kertaa vähäpätöiseen yleisurheilukilpailuun ja rikkoo Michael Johnsonin maailmanennätyksen juoksemalla alle 40 sekunnin. Esimerkin analysoimiseksi esittelen joitakin käsitteitä.

Lolandin mukaan urheilukilpailun rakenteellinen päämäärä on mitata urheilijoita, verrata heitä ja asettaa heidät järjestykseen urheilusuoritusten perusteella. (Loland 2002, xiii, 9–12 ja 149). Carwyn Jones ja David Howe ehdottavat, että urheilusuoritus on harjoittelun, taidon, kyvykkyyden, lahjakkuuden ja monien muiden seikkojen tulosta, kuten moraalisten ominaisuuksien. (Jones & Howe 2005, 140). Kuvitteellisessa esimerkissä urheilijan aiempi ennätys oli 50 sekuntia, mutta proteesien avulla se parani 40 sekuntiin. Hän paransi urheilusuoritustaan merkittävästi. Oletan, että pelkästään proteesit aiheuttivat parannuksen. Useimmat luultavasti sanoisivat, että tässä tapauksessa 40 sekunnin urheilusuoritus muodostuu sellaisista seikoista tai ominaisuuksista, joista emme halua sen muodostuvan. Tarkastelen toista samankaltaista esimerkkiä.

Joku ajaa moottoripyörällä 400 metriä 30 sekunnissa, mutta juoksee saman matkan puolessatoista minuutissa. Useimmat eivät kuitenkaan halua 400 metrin juoksukilpailussa urheilusuorituksen koostuvan niistä ominaisuuksista, joita moottoripyörällä ajaessa vaaditaan.

Oletetaan, että kuvitteellinen esimerkki 40 sekunnin alituksesta proteesien avulla toteutuu. Tällöin on todennäköistä, että myös Pistorius juoksee hiilikuituproteeseilla nopeammin, kuin hän olisi juossut terveillä biologisilla jaloilla. Täten hän ei liiku tavalla, jota 400 metrin juoksussa edellytetään. Suuri ongelma on kuitenkin se, onnistummeko määrittelemään riittävän informatiivisesti, millaista etenemistapaa 400 metrin juoksussa edellytetään. Tarkastellessani tällaisia yrityksiä yllä kävi ilmi, että tämä ei ole helppo tehtävä.

Eräs mahdollinen perustelu kieltää Pistoriusta kilpailemasta terveitä urheilijoita vastaan olisi siis osoittaa, että Pistorius ei etene siten, kuin 400 metrin juoksussa tulee edetä. Kuten alussa totesin, tämä peruste ei välttämättä koske reiluutta. Jones ja Wilson ehdottavat, että kun tarkastellaan, mitä juokseminen on, tarkastellaan empiiris-fenomenaalisia seikkoja. Kyseessä ei ole reiluuden eli moraalin alaan kuuluvat asiat. (Jones & Wilson 2009, 130.) Myös Edwardsin mukaan sen tarkastelu, mitä on juokseminen, ei ole reiluuden tarkastelua (Edwards 2009, 34). Vaikka Pistorius ei etenisi siten, kuin 400 metrillä tulee edetä, tämä ei siis näyttäisi koskevan epäreiluutta. Carr toisaalta käsittää epäreiluuden nimenomaan poikkeamisena lajin tarkoituksesta. Hän luultavasti pitäisi vääränlaista etenemistapaa 400 metrin juoksussa epäreiluuden alaan kuuluvana seikkana (ks. myös Gardner 1995).

Se, miten käsitämmme reiluuden, vaikuttaa siis siihen, voimmeko kieltää Pistoriusta kilpailemasta epäreiluun etuun vetoamalla. Käsittelen asiaa vielä tämän luvun yhteenvedossa. Olen kuitenkin tässä alaluvussa osoittanut, että vääränlaisen etenemistavan perusteella on hankalaa kieltää Pistoriusta kilpailemasta – riippumatta siitä, nähdäänkö vääränlainen etenemistapa epäreiluna vai ei.

5.9 Yhteenveto

Olen esitellyt erilaisia näkemyksiä, mikä tekee edusta epäreilun. Ne perustuvat erilaisille käsityksille reiluudesta. On käynyt ilmi, että kaikki näkemykset kohtaavat ongelmia. Niiden perusteella ei ole helppoa osoittaa, että Pistoriuksen saama etu on epäreilu. Joidenkin käsitysten ongelmat saattavat olla kuitenkin helpommin ratkaistavissa kuin toisten. Ehkä niiden perusteella Pistoriuksen saamaa etua voidaan lopulta pitää epäreiluna, mutta tätä ennen esittelemäni ongelmat on ratkaistava.

On huomattava, että en ole arvioinut, mikä on paras tapa ymmärtää reiluus. En ole myöskään tarkastellut mahdollisuutta, voidaanko erilaisista reiluus-käsityksistä muodostaa jonkinlainen yhtenäinen malli. Käsityksemme reiluudesta vaikuttaa joka tapauksessa siihen, voimmeko kieltää Pistoriusta kilpailemasta sen perusteella. Huolelliseen argumentointiin turvautuen on lopulta valittava, mitä reiluudella tarkoitamme. Se ei ole kuitenkaan tämän kirjoituksen tarkoitus. Seuraavassa luvussa tarkastelen, miten tulisi suhtautua siihen, että proteesit antavat etua, jota voidaan pitää epäreiluna.

6 EPÄREILUN EDUN SEURAUKSIA

Tässä luvussa oletan, Pistorius saa epäreilua etua. Aluksi käsittelen urheilun jaotteluita, ja millaisina ne näyttäytyvät Pistoriuksen tapauksessa. Tämän jälkeen pohdin Pistoriuksen suhdetta muihin vammaisurheilijoihin. Jos Pistorius saa epäreilua etua vammattomiin urheilijoihin nähden, eikö hän saa sitä vielä enemmän suhteessa muihin vammaisurheilijoihin? Lopuksi käsittelen johdannossa esittämäni kysymystä, tuleeko Pistoriukselta kieltää osallistuminen epäreilun edun perusteella.

6.1 Urheilun jaottelut

Totesin Pistoriuksen luokittelua käsittelevässä luvussa 3, että Pistoriuksen ryhmittely vammaiseksi tai terveeksi ei itsessään ratkaise, saako hän epäreilua etua. Pistoriusta tunnutaan kuitenkin pitävän ensisijaisesti vammaisurheilijana. Tarkastelen tässä alaluvussa, miten urheilun jaottelut vaikuttavat siihen, kenen kanssa Pistorius saa kilpailla. Mahdollistavatko ne ylipäänsä, että Pistorius saa kilpailla terveiden kanssa, vaikka hän ei saisikaan epäreilua etua?

Henry T. Greely kuvailee urheilun jaotteluita siten, kuin ne tällä hetkellä urheilussa ilmenevät. Kilpailijat jaotellaan tavallisesti ryhmiin erilaisten objektiivisten kriteerien perusteella. Ryhmittelyn päämääränä on muun muassa se, että urheilijat kilpailisivat samantasoisten tai oletetusti samantasoisten kanssa. Kriteereitä ovat esimerkiksi sukupuoli, ikä ja paino. Ryhmien rajat eivät ole ylittämättömiä. Heikompana pidetyn

ryhmän jäsen voi usein siirtyä kilpailemaan vahvempana pidetyn ryhmän jäsenten kanssa. (Greely 2004, 122–125.) Jan Boxill toteaa, että esimerkiksi muihin naisiin nähden ylivoimainen naisen tulee saada kilpailla miesten sarjoissa. Samoin alemman painoluokan nyrkkeilijän pitää saada nyrkkeillä ylemmän painoluokan nyrkkeilijöitä vastaan. (Boxill 2003, 258.)

Oman ryhmänsä ulkopuolella on esiintynyt kanadalainen naisjäähkiekkoilija Hayley Wickenheiser. Hän on pelannut ammattilaisena miesten sarjassa muun muassa vuonna 2003. Hänen joukkueensa oli tuolloin Kirkkonummen salamat, joka pelasi kolmanneksi ylimmällä sarjatasolla Suomessa. (Miettinen 2003; Wickenheiser palaa miesten peleihin.)

Greely korostaa, että rajojen ylitystä alemmalta tasolta ylemmälle ei aina sallita. Esimerkiksi osallistuakseen amerikkalaiselle golfin PGA tourille täytyy osoittaa menestystä aiemmissa turnauksissa tai alemmilla tasoilla. (Greely 2004, 124.) Sulkapalloilija Anu Niemisen tapaus on myös esimerkki tästä. Hän on ilmoittanut haluavansa pelata Suomen mestaruudesta miesten sarjassa, mutta häneltä kiellettiin osallistuminen. Niemisen olisi pitänyt otella miehiä vastaan aluksi alemmalla tasolla, jotta olisi lunastanut paikan ylemmällä tasolla.²¹ (Anu Nieminen halajaa miesten sarjaan.) Wickenheiseriltä puolestaan kiellettiin osallistuminen miesten jääkiekkoliigaan Italiassa (To Finland - after a lot of thought).

Greelyn kuvauksessa urheilun luokitukset ovat ensisijaisesti funktionaalisia, tiettyä tehtävää tai tarkoitusta palvelevia. Ne voidaan ylittää, jos ylitys palvelee luokittelun alkuperäistä tarkoitusta. Vastakkainen tulkinta Greelyn kuvaukselle olisi se, että

²¹ Juha Räikkä mainitsi minulle Anu Niemisen tapauksesta.

luokittelut ovat ehdottomia normatiivisia kategorioita, joiden rajoja on kiellettyä ylittää. Claudio Tamburrini ja Torbjörn Tännsjö ovat olettaneet tällaisen tulkinnan mahdollisuuden (Tamburrini 2000, 121; Tännsjö 2000, 103–104). He ovat kuitenkin olettaneet näin ilmeisesti vain siksi, että heidän olisi helpompi kritisoida urheilun erottelua naisten ja miesten välillä.

Boxill painottaa, että rajat voi ylittää vain yhteen suuntaan. Raskaan sarjan nyrkkeilijä ei saa siirtyä kevyempään sarjaan, vaikka ei menestyisi omassa sarjassaan. Raskaan sarjan ottelija voisi nyrkkeillä kevyemmän sarjan ottelijaa vastaan ainoastaan, jos kevytsarjalainen ehdottasi sitä. Ratkaisevaa Boxilin mielestä ei ole siis eri sarjalaisten kilpaileminen keskenään, vaan se, kumpi on kilpailua ehdottanut. (Boxil 2003, 258.) Alempisarjalaisella on oikeus ehdottaa kilpailua, mutta ylempisarjalaisella ei ole.

Vammaisurheilijoita pidetään yleisesti alempitaisoisempina kuin terveitä urheilijoita. Vammaisurheilija saa siis Boxillin mukaan kilpailla terveiden luokassa, kuten esimerkiksi sokea 1500 metrin juoksija Marla Runyon on tehnyt, mutta terve urheilija ei saa siirtyä vammaisurheiluun. Tämän mukaan Pistorius saisi kilpailla terveiden kanssa, jos hän ehdottaa kilpailua, koska hän kuuluu alempitaisoisten sarjaan.

Boxillin keskeinen väite on, että alempisarjalainen ja ylempisarjalainen voivat kilpailla keskenään ainoastaan, jos alempisarjalainen on ehdottanut kilpailua. Tämä on ongelmallinen väite (ks. Schneider 2000, 130; Tamburrini 2000, 121; Tännsjö 2000, 103–104). Boxillin mukaan nainen saa kilpailla miesten kanssa, jos niin haluaa. Kuvitellaan, että kolme poikkeuksellisen nopeaa naista haluaisi osallistua miesten sadan metrin kilpailuun. Lähtötelineissä olisi kolme naista ja viisi miestä. Boxillin mukaan tilanne on hyväksyttävissä vain, jos naiset ovat ehdottaneet kilpailua. Kuvitellaan, että

miehet olisivatkin ehdottaneet kilpailua. Kilpailutilanne olisi tällöin sama. Lähtötelineissä on kolme naista ja viisi miestä. Boxillin väite on puutteellinen, koska kilpailullisesti edellä kuvatut tilanteet eivät eroa toisistaan. Molemmissa tapauksissa oli kolme naista ja viisi miestä. Boxillin täytyisi kyetä selittämään, millä olennaisella tavalla alempisarjalaisen ja ylempisarjalaisen ehdotukset eroavat toisistaan, jotta niille voidaan antaa erilainen painoarvo.

Sama ongelma ilmenee Pistoriuksen tapauksessa. Boxillin väitteen mukaan Pistorius voisi kilpailla Usain Boltia ja Tyson Gayta vastaan, jos hän olisi itse ehdottanut kilpailua, mutta Bolt ja Gay eivät voi ehdottaa kilpailua. Kilpailutilanne on kuitenkin sama riippumatta siitä, kuka on kilpailua ehdottanut.

Boxillin väitteen ongelmallisuutta havainnollistaa lisäksi Daniel Sadlerin tapaus. Sadler on brittiläinen pyörätuolikelaja, jolla ei ole minkäänlaista vammaa. Hän innostui pyörätuolikelauksesta, koska hänen isänsä istuu pyörätuolissa. Hänen tarkoituksenaan ei ole teeskennellä vammaista tai hämätä muita kilpailijoita. Kansainvälinen paralympiakomitea on kieltänyt Sadlerin osallistumisen kaikkiin kilpailuihinsa, mutta Ison Britannian pyörätuolikelausyhdistys tukee häntä. (Sadler's sit-down protest; Vallely 2002.)

Boxillin väitteen ongelmilta välttyään, jos kilpailijat jaotellaan ryhmiin jokaisen todellisen yksilöllisen suoritustason perusteella, eikä sen perusteella, mihin ryhmään he kuuluvat. Boxillin väitteen hylkääminen ei kuitenkaan automaattisesti merkitse, että Pistorius ei saisi kilpailla terveitä urheilijoita vastaan. Yleisurheilukaudella 2010 Pistoriuksen juoksema 400 metrin aika oli sijalla 171 maailmassa juostujen aikojen joukossa (IAAF Top Lists). Yksilölliseen suoritustasoon perustuva luokittelujärjestelmä

saattaisi siis ryhmitellä Pistoriuksen juoksemaan terveiden urheilijoiden kanssa, jotka ovat lähellä maailman huippua. Yksilölliseen suoritustasoon perustuva järjestelmä sisältää tosin omat ongelmansa, joita ei ole mahdollista käsitellä tässä.

Boxillin väitteen mukaan Pistorius saisi kilpailla terveitä vastaan. Myös yksilölliseen suoritustasoon perustuvan luokittelun mukaan tämä olisi mahdollista. Raja vammaisurheilun ja terveiden urheilun välillä olisi este Pistoriuksen kilpailemiselle terveiden kanssa ainoastaan silloin, kun rajat ymmärretään täysin ehdottomiksi. Tästäkin on tosin olemassa mahdollinen poikkeus. Mikäli Pistorius arvioitaisiin terveeksi, hän saisi kilpailla pelkästään terveiden kanssa.

6.2 Epäreilu etu vammaisurheilussa

Leslie Swartz ja Brian Watermeyer kysyvät, eikö Pistorius saisi paljon suuremmalla syyllä epäreilua etua muihin vammaisurheilijoihin nähden, jos hän saa sitä jo verrattuna terveisiin. (Swartz & Watermeyer 2008, 189). Yritän vastata tähän kysymykseen.

Vammaisurheilussa urheilijat on tavallisesti jaettu erilaisiin kilpailuluokkiin vammojensa perusteella (Jones & Howe 2005, 133). Pekingin paralympialaisissa oli esimerkiksi 13 kilpailuluokkaa miesten 100 metrillä ja siis myös 13 voittajaa (IPC Historical Results Database). Pistorius oli vain yksi heistä.

Jones ja Howe toteavat, että vammaisurheilijoiden jaottaminen perustuu kahteen seikkaan. 1) Jaottelulla yritetään taata pelin reiluus. 2) Mahdollisimman monelle vammaiselle yritetään antaa mahdollisuus kuulua urheiluyhteisöön ja yhteiskuntaan.

Nämä tavoitteet ovat kuitenkin ristiriidassa. Urheilijoiden jaottelu vammojen perusteella on hyvin hankalaa. Jotta pelin reiluus voitaisiin saavuttaa, luokituksia tulisi monipuolistaa ja lisätä entisestään. Äärimmäisyyteen vietyä tämä tarkoittaisi, että kukin kilpailisi omassa sarjassaan. Asetelma ei tarjoaisi urheilijoille ja katsojille niitä hyviä asioita, joihin urheiluun perinteisesti liitetään. Se olisi merkityksetöntä kuulumista yhteiskuntaan. Haasteena onkin löytää tasapaino kahden ristiriitaisen tavoitteen väliltä. (Jones ja Howe 2005, 134 ja 141–142.)

Leslie Pickering Francis tulkitsee Jonesin ja Howen mainitsemaa toista tavoitetta hieman eri tavalla. Hän ehdottaa, että se ei ole kuuluminen yhteiskuntaan, vaan kilpailun viihdyttävyys (Francis 2005, 129–130.) On tuskin viihdyttävää seurata juoksukilpailua, jossa on vain yksi osallistuja. Francisin tulkinta vaikuttaa tarkemmalta, vaikka ei eroakaan paljon Jonesin ja Howen kannasta. Tasapaino täytyy löytää siis reilun pelin ja viihdyttävyyden väliltä.

Koska vammaisurheilussa urheilijoiden jaottelu on aina kompromissi kahden ristiriitaisen tavoitteen välillä, ei reilun pelin tavoite voi täysin toteutua. Näin ollen vammaisurheilun järjestelmään on syntynyt epäreilujen etujen paljous. Vammattomien urheilussa ei puolestaan tarvitse tehdä samassa mielessä kompromisseja vammaluokkien välillä. Luokittelujen hankaluudesta johtuvat epäreilut edut eivät ole yhtä hallitsevia. Epäreilut edut ovat täten kiinteämpi osa vammaisurheilua kuin tavallista urheilua. Tästä seuraa, että Pistoriuksen mahdollisesti saama etu on suurempi ongelma terveiden urheilussa kuin vammaisurheilussa. Selvennän, miksi asia on näin.

Kuvitellaan, että Iiro on kesäiltana kävelyllä. Hänen ympärillään parveilee suuri määrä hyttysiä, mikä on tietysti ikävää. Parveen liittyy vielä kymmenen hyttystä lisää. Tämä

kymmenen joukkio tuskin merkittävästi lisää Iiron harmia. Jos sen sijaan Iiro kävelisi kesäillan hiljaisuudessa vailla hyttysten ininää, ja tällöin kymmenen hyttystä alkaisi vainota häntä, olisivat nämä kymmenen hyttystä merkittävä harmi. Jälkimmäisessä tapauksessa kymmenen hyttystä häiritsevät enemmän kuin edellisessä tapauksessa. Kymmenen lisähyttystä hyttysparveen on siis pienempi ongelma kuin pelkästään kymmenen hyttystä ilman parvea.

Esimerkki valaisee ihmisten kokemusmaailmaa. Koemme, että yksi paha muiden pahojen joukossa ei ole yhtä epämiellyttävää kuin yksi paha yksinään. Pistoriuksen mahdollisesti saama epäreilu etu on siis tässä mielessä pienempi ongelma vammaisurheilussa kuin terveiden urheilussa. Swartz ja Watermeyer ovat oikeassa siinä, että Pistorius voi saada suuremmalla syyllä epäreilua etua vammaisurheilijoihin kuin terveisiin urheilijoihin nähden. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että Pistoriuksen saama epäreilu etu olisi merkittävämpi ongelma vammaisurheilussa kuin terveiden urheilussa. Asia on päinvastoin. Pistoriuksen saama epäreilu etu ei ole yhtä merkittävä ongelma vammaisurheilussa kuin se on terveiden urheilussa.

6.3 Osallistumisen kieltäminen?

Totesin yllä, että Lolandin mukaan urheilukilpailun rakenteellinen päämäärä on mitata ja vertailla urheilijoita, ja asettaa heidät järjestykseen urheilusuoritusten perusteella. (Loland 2002, xiii.) Jos Pistorius saa epäreilua etua, urheilun rakenteellinen päämäärä ei toteudu. Urheilusuoritus ei ratkaisisi kilpailijoiden paremmuusjärjestystä, vaan kaksi huipputeknologista hiilikuitujousta, joiden hinta on arviolta 30 000 yhdysvaltain dollaria (McHugh 2007).

Loland painottaa, että urheiluun kytkeytyy muitakin päämääriä kuin rakenteellinen päämäärä (Loland 2002, xiii). Esimerkiksi Angela J. Schneider kirjoittaa, että huippu-urheilussa on kyse myös muusta kuin nopeimman tai vahvimman selvittämisestä. Urheilu on sosiaalinen instituutio. Se vaikuttaa käsityksiin itsestämme ja siitä, mitä pidämme mahdollisena ihmiselle. Esimerkiksi naishuippu-urheilijat voivat parantaa naisten itsetuntoa sekä näiden uskoa omiin mahdollisuuksiinsa. Urheilu voi olla luomassa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. (Schneider 2000, 137; ks. myös Tamburrini 2000, 131 ja 139.) Urheilun eräänä päämääränä voidaan siis pitää oikeudenmukaisemman yhteiskunnan rakentamista.²²

Ivo van Hilvoorde ja Laurens Landeweerd ehdottavat, että Pistoriuksen kilpaileminen saattaisi voimaannuttaa ja symboloida syrjinnän vastaisuutta (van Hilvoorde & Landeweerd 2010, 5; ks. myös Edwards 2009, 34). Hänen esiintymisensä tavallisissa urheilukilpailuissa rakentaisi siis oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa.

Van Hilvoorde ja Landeweerd esittävät myös päinvastaisen vaihtoehdon. Pistorius saattaisi symboloida transhumanismia. (van Hilvoorde & Landeweerd, 3 ja 5.) Transhumanismi pyrkii teknologian avulla kehittämään ihmisyyttä yli luonnollisten rajojen (Suomen transhumanismiliitto). Van Hilvoorde ja Landeweerd pitävät transhumanismia ongelmallisena. Se saattaa lisätä epätasa-arvoa, mikäli uuden teknologian mahdollisuudet eivät ole tarjolla kaikille tasapuolisesti²³. Pistoriuksen tapaus voisi olla ensimmäinen askel kohti transhumanismia. (van Hilvoorde & Landeweerd 2010, 3.)

²² Keihäänheittäjät Tero Pitkämäki ja Teemu Wirkkala tuntuivat suhtautuvan tähän päämäärään epäilevästi ainakin Pekingin olympiakisojen yhteydessä sattuneen tapauksen perusteella. He halusivat nimensä poistettavan ihmisoikeuksia puolustaneesta adressista, koska olivat allekirjoittaneet vetoomuksen vahingossa (Nimet pois Tiibet-listalta).

²³ Alexis Chappel tarkastelee Pistoriuksen tapausta tämänkaltaisena tilanteena (Chappel 2008).

Van Hilvoorden ja Landeweertin esittelemässä näkymässä Pistoriuksen kilpaileminen johtaisi epäoikeudenmukaisempaan yhteiskuntaan. Johtopäätös ei tunnu ongelmattomalta. Ensinnäkin täytyisi osoittaa, että Pistoriuksen kilpaileminen hiilikuituproteeseilla todella johtaisi transhumanismiin. Toiseksi täytyisi pohtia, kumoisivatko transhumanismin huonot seuraukset Pistoriuksen voimaannuttavan vaikutuksen. Kolmanneksi transhumanismista on olemassa myös lievempiä muotoja (McNamee 2010, 217). Ne voivat olla helpommin puolustettavissa.

En yritä ratkaista edellisen kappaleen kysymyksiä. Oletan kuitenkin, että epäreilujen etujen karsiminen voi olla ristiriidassa urheilun voimaannuttavan vaikutuksen kanssa myös Pistoriuksen tapauksessa. Tällöin meidän tulisi ratkaista, kumpaa pidämme tärkeämpänä. Urheilussa on tosin muitakin päämääriä näiden kahden lisäksi (ks. Loland 2002, xii). Jos siis haluaisimme ratkaista, saako Pistorius juosta, meidän tulisi vertailla kaikkia eri päämääriä. Pelkästään epäreilun edun perusteella Pistoriusta ei voi sulkea pois terveiden juoksukilpailuista.

7 JOHTOPÄÄTÖS

Olen todennut, että kirjallisuudessa ei ole saavutettu yksimielisyyttä, antavatko proteesit etua, eikä ole oltu kovin herkkiä edun käsitteen ominaisluonteelle. Edun osoittaminen epäreiluksi kohtaa lisäksi haasteita, ja urheilussa on muitakin päämääriä kuin epäreilujen etujen karsiminen. Johtopäätökseni on, että epäreiluun etuun vetoaminen on ongelmallista. Se ei yksistään riitä kieltämään Pistoriuksen osallistumista tavallisiin juoksukilpailuihin. Johtopäätös ei ole poikkeuksellinen. Esimerkiksi Gardner päättyy

tulokseen, että suoritusta parantavia aineita eli tuttavallisemmin dopingia on vaikea kieltää epäreilun edun perusteella (Gardner 1995, 230).

Johtopäätökseni ei ole ehdoton. Ehkä tutkijat, jotka väittävät proteesien antavan etua, ovat oikeassa, tai kenties edun epäreiluuteen liittyvät ongelmat ovat ratkaistavissa. Vaikuttaa silti perustellulta, että epäreiluun etuun vetoaminen ei voi yksinään olla riittävä peruste kaventaa ihmisten hyvinvointia.

Weyand ja Bundle toteavat Pistoriuksen tapauksen perusteella, että urheilun historiassa on jo koittanut hetki, jolloin teknologisesti valmistetut raajat ovat paremmat kuin biologiset jalat (Weyand ja Bundle 2010, 1012). Kram ym. eivät pidä tätä tulkintaa perusteltuna ainakaan siinä mielessä, että Pistoriuksen olisi osoitettu saavan etua proteeseistaan. (Kram ym. 2010, 1012). Joka tapauksessa näyttää todennäköiseltä, että jossakin vaiheessa koittaa hetki, jolloin teknologisesti valmistetut raajat ovat paremmat kuin biologiset jalat – ellei tämä hetki ole jo koittanut (ks. Stein 2008). Herr on todennut, että proteesikehityksen tarkoitus on suunnitella proteesit, jotka todella antavat vammaisurheilijalle etua terveeseen urheilijaan nähden (Stein 2008 siteraa Herriä).

Pistorius pystyisi kenties paremmilla proteeseilla rikkomaan Michael Johnsonin maailmanennätyksen. CAS:n päätös sallii kuitenkin Pistoriuksen kilpailla ainoastaan proteeseilla, joita hän tällä hetkellä käyttää. Uutta maailmanennätystä ei siis luultavasti nähdä Pistoriuksen nimissä. Saattaa silti olla, että tulevaisuudessa Pistorius juoksee tavallisissa juoksukilpailuissa nykyisillä proteeseillaan 46 sekunnin aikoja, mutta osallistuu myös uuteen lajiin, jossa juoksee kehittyneemmän tekniikan avulla 40 sekunnin tai jopa 35 sekunnin aikoja. Tämä herättää kysymyksiä, jotka kytkeytyvät

muun muassa transhumanismiin. Se lienee jatkossa hedelmällinen tutkimuskohde kulttuuriselle terveys- ja hyvinvointitutkimukselle.

8 LÄHTEET

“Anu Nieminen halajaa miesten sarjaan”. 2010. *MTV3*, 5.2.2010. Verkkouutinen. Luettu 2.7.2010

<http://www.mtv3.fi/urheilu/muutlajit/uutiset.shtml/arkistot/muutlajit/2010/02/1050641?sulkaapallo>

“The Archrival. South African teenager Oscar Pistorius has passed Shirley in the 200 meters – and incurred his wrath”. 2005. *SI Vault*, 23.5.2005. Verkkolehti. Luettu 14.7.2010

<http://sportsillustrated.cnn.com/vault/article/magazine/MAG1111353/index.htm>

Birnbacher, Dieter 2008. ”Posthumanity, transhumanism and Human Nature”. Teoksessa Gordjin, Bert & Chadwick, Ruth (toim.). *Medical Enhancement and Posthumanity*. Springer. Verkkokirja, 95–106. Tulostettu 7.8.2010

<http://www.springerlink.com/content/k446340151760q4g/fulltext.pdf>

Bostrom, Nick. “Transhumanist Values”. 1–11. Tulostettu 11.8.2010

<http://www.nickbostrom.com/ethics/values.pdf>

Bostrom, Nick ym. 2003. “Transhumanist FAQ”. *Humanity+*. Verkkosivusto. Viitattu 11.8.2010 <http://humanityplus.org/learn/transhumanist-faq/>

Boxill, Jan 2003. “Title IX and Gender Equity”. Teoksessa Boxill, Jan (toim.). *Sport Ethics. An Anthology*. Blackwell Publishing, Malden, 254–261.

Brüggemann, Gert-Peter, Arampatzis, Adamantios, Emrich, Frank & Potthast, Wolfgang 2008. "Biomechanics of double transtibial amputee sprinting using dedicated sprinting prostheses". *Sports Technology* 1, 220–227. Tulostettu 30.6.2010

<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/121663145/PDFSTART>

Buchanan, Allen, Brock, Dan W., Daniels, Norman & Wikler, Daniel 2000. *From Chance to Choice. Genetics and Justice*. 8. painos. Cambridge University Press, Cambridge.

Burgess, Kaya 2010. "Oscar Pistorius aims to close gap and make history at London 2012". *The Times, The Sunday Times, Times Online* 24.5.2010. Viitattu 12.8.2010

<http://www.timesonline.co.uk/tol/sport/olympics/article7134405.ece>

Butcher, Robert & Schneider, Angela 2003. "Fair Play as Respect for Game". Teoksessa Boxill, Jan (toim.). *Sport Ethics. An Anthology*. Blackwell Publishing, Melden. 153–171.

Carr, Craig L. 2008. "Fairness and Performance Enhancement in Sport". *Journal of the Philosophy of Sport* 35. 193–207. Tulostettu 16.7.2010

<http://journals.humankinetics.com/AfcStyle/DocumentDownload.cfm?DType=DocumentItem&Document=16284%2Epdf>

Carr, David 1999. "Where's the Merit if the Best Man Wins?". *Journal of the Philosophy of Sport* 26, 1–9. Tulostettu 12.7.2010

<http://journals.humankinetics.com/AfcStyle/DocumentDownload.cfm?DType=DocumentItem&Document=2826%2Epdf>

CAS = Kansainvälinen urheiluvetoomustuomioistuin 2008. Oikeustapaus Pistorius vastaan IAAF, 16.5.2008. Tulostettu 29.6.2010

<http://jurisprudence.tas-cas.org/sites/CaseLaw/Shared%20Documents/1480.pdf>

Charlish, Peter & Riley, Stephen 2008. "Should Oscar Run?". *Fordham intellectual property, media and entertainment law journal* 17, 929–957. Artikkelin pdf-versio on saatavilla osoitteesta <http://shura.shu.ac.uk/681/1/fulltext.pdf>

Chappell, Alexis 2008. "Running Down a Dream: Oscar Pistorius, Prosthetic Devices, and the Unknown Future of Athletes with Disabilities in the Olympic Games". *North Carolina Journal Law and Technology*. 10 NC JOLT Online Ed. 1. 16–27. Tulostettu 16.7.2010 http://jolt.unc.edu/sites/default/files/Chappell_Alexis.pdf

D'Agostino, Fred 1981. "The Ethos of Games". *Journal of the Philosophy of the Sport* 8, 7–18. Tulostettu 14.7.2010

<http://journals.humankinetics.com/AfcStyle/DocumentDownload.cfm?DType=DocumentItem&Document=6354%2Epdf>

Daniels, Norman 2000. "Normal Functioning and the Treatment-Enhancement Distinction". *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics* 9, 309–322. Tulostettu 7.8.2010

<http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=46060&jid=&volumeId=&issueId=03&aid=46059&bodyId=&membershipNumber=&societyETOCSession=>

Dixon, Nicholas 2003. "On Winning and Athletic Superiority". Teoksessa Boxill, Jan (toim.). *Sport Ethics. An Anthology*. Blackwell Publishing, Melden. 116–129.

Edwards, S. D. 2009. "Should Oscar Pistorius Be Excluded from the 2008 Olympic Games?". Teoksessa Jespersen, Ejgil & Mike McNamee (toim.). *Ethics, Dis/Ability and Sports*. Routledge, London and New York, 26–39.

Epstein, David 2008. "Pistorius' victory is inspirational – and controversial". *SI.com*, julkaistu 16.5.2008, päivitetty 17.5.2008. Verkkosivusto. Luettu 14.7.2010
http://sportsillustrated.cnn.com/2008/writers/david_epstein/05/16/Pistorius/

Epstein, David 2009. "New study, for better or worse, puts Pistorius' trial in limelight". *SI.com* 19.11.2009. Verkkosivusto. Luettu 29.11.2010
http://sportsillustrated.cnn.com/2009/writers/david_epstein/11/19/oscar.pistorius/index.html

Fischer, Hannah 2010. "U.S. Military Casualty Statistics: Operation New Dawn, Operation Iraqi Freedom, and Operation Enduring Freedom." *Congressional Research Service*. Luettu 6.12.2010 <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RS22452.pdf>

Fraleigh, Warren P. 2007. "Intentional Rules Violations – One More Time". Teoksessa Morgan, William J. (toim.). *Ethics in Sport*. Human Kinetics, Champaign, IL, 209–218.

Francis, Leslie Pickering 2005. "Competitive Sports, Disability, and Problems of Justice in Sports". *Journal of the Philosophy of Sport* 32, 127–132. Tulostettu 16.7.2010

<http://journals.humankinetics.com/AfcStyle/DocumentDownload.cfm?DType=DocumentItem&Document=5036%2Epdf>

Gardner, Roger 1995. "On Performance-Enhancing Substances and the Unfair Advantage Argument". Teoksessa Morgan, William J. & Meier Klaus V. (toim.). *Philosophic Inquiry in Sport*. Second Edition. Human Kinetics, Champaign, 222–231.

Grabowski, Alena M., McGowan, Craig P., McDermott, William J., Beale, Matthew T., Kram, Rodger, Herr, Hugh M. 2010. "Running-specific prostheses limit ground-force during sprinting". *Biology Letters* 6 (online 4.11.2009), 201–204. Taltioitu 6.7.2010
<http://rsbl.royalsocietypublishing.org/content/6/2/201.full.pdf+html>

Greely, Henry T. 2004. "Disabilities, Enhancements, and the Meanings of Sports". *Stanford Law and Policy Review* 15, 99–132. Artikkelin teksti saatavilla myös
http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID503202_code22615.pdf?abstractid=503202&mirid=1

Hoberman, John 2005. *Testosterone Dreams: Rejuvenation, Aphrodisia, Doping*. University of California Press. Verkkokirja Ebrary-palvelussa. Viitattu 15.8.2010
<http://site.ebrary.com/lib/uniturku/docDetail.action?docID=10074085&p00=hoberman+john>

Van Hilvoorde, Ivo & Landeweerd, Laurens 2009. "Disability or Extraordinary Talent – Francesco Lentini (Three Legs) Versus Oscar Pistorius (No Legs)". Teoksessa Jespersen, Ejgil & Mike McNamee (toim.). *Ethics, Dis/Ability and Sports*. Routledge, London and New York, 11–25.

Van Hilvoorde, Ivo & Landeweerd, Laurens 2010. "Enhancing disabilities: transhumanism under the veil of inclusion?". *Disability and Rehabilitation*, Early Online, 1–6. Tulostettu 30.6.2010

<http://informahealthcare.com/doi/pdf/10.3109/09638288.2010.491578>

IAAF 2007. "IAAF Council introduces rule regarding 'technical aids'". Verkkotiedote, 26.3.2007. Luettu 29.6.2010 <http://www.iaaf.org/news/kind=101/newsid=38127.html>

IAAF 2008. "Oscar Pistorius - Independent Scientific study concludes that cheetah prosthetics offer clear mechanical advantages". Verkkotiedote, 14.1.2008. Tulostettu 28.6.2010 <http://www.iaaf.org/news/kind=101/newsid=42896.html>

IAAF Competition Rules 2008. Taltioitu 14.7.2010

<http://www.iaaf.org/mm/Document/imported/42192.pdf>

IAAF Competition Rules 2010–2011. Luettu 14.7.2010

http://www.iaaf.org/mm/Document/Competitions/TechnicalArea/05/47/81/20091027115916_httppostedfile_CompRules2010_web_26Oct09_17166.pdf

IAAF Biographies. Pistorius Oscar. Verkkotietokanta. Luettu 13.10.2010

<http://www.iaaf.org/athletes/biographies/letter=p/athcode=233200/index.html>

IAAF Top Lists. Verkkotietokanta. Luettu 31.10.2010

<http://www.iaaf.org/statistics/toplists/inout=o/age=n/season=2010/sex=M/all=n/legal=A/disc=400/detail.html>

IPC Athletics Records. Verkkotietokanta. Viitattu 8.7.2010 <http://ipc-athletics.paralympic.org/records/>

IPC Historical Results Database. Verkkotietokanta. Viitattu 8.7.2010 <http://www.paralympic.org/Sport/Results/>

Jason Smith. Internetsivusto. Luettu 11.8.2010 <http://www.jason-smyth.com/>

Jespersen, Ejgil & McNamee, Mike 2009. "Introduction: Philosophy, Adapted Physical Activity and Dis/ability". Teoksessa Jespersen, Ejgil ja Mike Mcnamee (toim.). *Ethics, Dis/Ability and Sports*. Routledge, London and New York, 1–10.

Jordbru, Anika A., Jespersen, Ejgil & Martinsen, Egil 2009. Teoksessa Jespersen, Ejgil & Mike Mcnamee (toim.). *Ethics, Dis/Ability and Sports*. Routledge, London and New York, 99–113.

Jones, Carwyn & Howe, P. David 2005. "The Conceptual Boundaries of Sport for the Disabled: Classification and Athletic Performance". *Journal of the Philosophy of the Sport* 32, 133–146. Tulostettu 5.7.2010

<http://journals.humankinetics.com/AfcStyle/DocumentDownload.cfm?DType=DocumentItem&Document=5037%2Epdf>

Jones, Carwyn & Wilson Cassie 2009. "Defining advantage and athletic performance: The case of Oscar Pistorius." *European Journal of Sport Science* 9, 125–131.

Keating, James W. 2003. "Sportsmanship as a Moral Category". Teoksessa Boxill, Jan (toim.). *Sport Ethics. An Anthology*. Blackwell Publishing, Malden, 63–71.

Kleemola, Nicholas 2008. "Rebuilding Ability: The Future of Prosthetics". Carleton University School of Industrial Design. IDES 4001 Seminar Research Paper. Tulostettu 9.8.2010 http://www.id.carleton.ca/sid-news/web/student%20papers%20PDF/inclusive%20technology/Kleemola_Nicholas_SeminarPaper08.pdf

Kram, Roger, Grabowski, Alena M., McGowan, Craig P., Brown, Mary Beth & Herr, Hugh M. 2010. "Counterpoint: Artificial legs do not make artificially fast running speeds possible". *Journal of Applied Physiology* 108, 1012-1014. Tulostettu 30.6.2010 <http://jap.physiology.org/cgi/reprint/108/4/1012>

Lavin, Michael 2003. "Sports and drugs: Are the Current Bans Justified?". Teoksessa Boxill, Jan (toim.). *Sport Ethics. An Anthology*. Blackwell Publishing, Malden, 189–196.

Lapchick, Richard E. 2003. "Race and College Sport: A Long Way to Go". Teoksessa Boxill, Jan (toim.). *Sport Ethics. An Anthology*. Blackwell Publishing, Malden, 304–309.

Leaman, Oliver 2007. "Cheating and Fair Play in Sport". Teoksessa Morgan, William J. (toim.). *Ethics in Sport*. Human Kinetics, Champaign, IL, 201–207.

Lechler, Knut & Lilja, Magnus 2008. "Lower extremity leg amputation: an advantage in running?". *Sports Technology* 1, 229–234. Tulostettu 15.5.2010

<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/121545195/PDFSTART>

Lippi, Giuseppe & Mattiuzzi, Camilla 2008. "Pistorius ineligible for the Olympic Games: the right decision". *Br J Sports Med* 42, 160–161. Tulostettu 1.11.2010

<http://bjsm.bmj.com/content/42/3/160.full.pdf>

Loland, Sigmund 2002. *Fair Play in Sport. A moral norm system*. Routledge, London and New York.

McHugh, Josh 2007. "Blade Runner". *Wired*, numero 15.03, maaliskuu 2007.

Verkkolehti. Tulostettu 10.6.2010

<http://www.wired.com/wired/archive/15.03/blade.html>

McNamee, Mike 2010. "Whose Prometheus? Transhumanism, biotechnology and the moral topography of sports medicine". Teoksessa McNamee, Mike (toim.). *The Ethics of Sports. A Reader*. Routledge, London and New York, 214–223.

Miah, Andy 2010. "Towards the transhuman athlete: therapy, non-therapy and enhancement". *Sport in Society* 13, 221–233.

Miettinen, Heikki 2003. "Breaking the ice: Wickenheiser wants in to the Finnish hockey leagues". *Helsingin Sanomat. International Edition* 8.1.2003. Verkkolehti. Viitattu

2.7.2010 <http://www2.hs.fi/english/archive/news.asp?id=20030108IE15>

Morgan, William 2009. "Athletic Perfection, Performance-Enhancing Drugs, and the Treatment-Enhancement Distinction". *Journal of the Philosophy of the Sport* 36, 162–181. Tulostettu 6.8.2010 <http://journals.humankinetics.com/jps-pdf-articles?DocumentScreen=Detail&ccs=6417&cl=8082>

"Nimet pois Tiibet-listalta". 2008. *Iltalehti.fi* 7.8.2008. Verkkouutinen. Luettu 5.7.2010 http://www.iltalehti.fi/kisaextra/200808078066226_ox.shtml

Novacheck, Tom. F. 1998. "The biomechanics of running". *Gait and Posture* 7, 77–95. Viitattu 7.12.2010

http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MImg&_imagekey=B6T6Y-3SRRKKP-C-1H&_cdi=5043&_user=952947&_pii=S0966636297000386&_origin=search&_coverDate=01%2F31%2F1998&_sk=999929998&view=c&wchp=dGLzVzb-zSkzk&md5=326729e373fcd78a2f5e3af92be976cc&ie=/sdarticle.pdf

"Oscar Pistorius' artificial limbs give him clear, major advantage for sprint running". Julkaisutiedote 17.11.2009. Luettu 6.12.2010 http://www.eurekalert.org/pub_releases/2009-11/smu-opa111709.php

Pawlenka, Claudia 2005. "The Idea of Fairness: A General Ethical Concept or One Particular to Sports Ethics?" *Journal of the Philosophy of Sport* 32, 49–64. Tulostettu 31.8.2010 <http://journals.humankinetics.com/AfcStyle/DocumentDownload.cfm?DType=DocumentItem&Document=4715%2Epdf>

Pearson, Kathleen M. 2003. "Deception, Sportsmanship, And Ethics". Teoksessa Boxill, Jan (toim.). *Sport Ethics. An Anthology*. Blackwell Publishing, Malden, 81–83.

Persson, Ingmar 2005. "What's wrong with admiring athletes and other people?". Teoksessa Tamburrini, Claudio & Tännsjö, Torbjörn (toim.). *Genetic Technology and Sport. Ethical questions*. Routledge, London and New York, 70–81.

"Pistorius: Olemme urheilijoita, emme vammaisia". 2008. *YLE*, julkaistu 23.10.2008, päivitetty 28.12.2009. Verkkouutinen. Viitattu 9.7.2010
http://yle.fi/urheilu/lajit/yleisurheilu/2008/10/pistorius_olemmme_urheilijoita_emme_vammaisia_1318608.html

"Sadler's sit-down protest". 2002. *BBC*, 3.4.2002. Verkkouutinen. Luettu 9.7.2010
http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/other_sports/1909192.stm

Savulescu, Julian 2006. "Justice, Fairness, and Enhancement". *Annals of The New York Academy of Sciences*, 321–338. Tulostettu 7.8.2010
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1196/annals.1382.021/pdf>

Savulescu, J., Foddy B. & Clayton M. 2004. "Why we should allow performance enhancing drugs in sport". *Br J Sports Med* 38, 666–670. Tulostettu 11.8.2010
<http://bjssportmed.com/content/38/6/666.full.pdf>

Schneider, Angela J. 2000. "On the definition 'woman' in the sport context". Teoksessa Tännsjö, Torbjörn & Tamburrini, Claudio (toim.). *Values in Sport. Elitism, nationalism,*

gender equality and the scientific manufacture of winners. Routledge, London and New York, 123–138.

Schneider, Angela J. & Butcher, Robert B. 2000. “A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport”. Teoksessa Tännsjö, Torbjörn & Tamburrini, Claudio (toim.). *Values in Sport. Elitism, nationalism, gender equality and the scientific manufacture of winners*. Routledge, London and New York, 185–199.

Shakespeare, Tom 1999. ”What is a Disabled Person”. Teoksessa Jones, Melina & Marks, Lee Ann Basser (toim). *Disability, Divers-ability and Legal Change*. Kluwer Law International, The Hague, 25–34.

Simon, Robert. L. 2007. “Deserving to Be Lucky: Reflections on the Role of Luck and Desert in Sports”. *Journal of the Philosophy of the Sport* 34, 13–25. Tulostettu 12.7.2007

<http://journals.humankinetics.com/AfcStyle/DocumentDownload.cfm?DType=DocumentItem&Document=7590%2Epdf>

Suits, Bernard 2007. “The Elements of Sport”. Teoksessa Morgan, William J. (toim.). *Ethics in Sport*. Second Edition. Human Kinetics, Champaign, IL, 9–19.

Suomen transhumanistiliitto. Verkkosivusto. Luettu 6.7.2010

<http://www.transhumanismi.org/>

- Stein, Jeannine 2007. "Faster, Better, Stronger?" *Los Angeles Times* 23.7.2007. Verkkolehti. Viitattu 26.11.2010 <http://articles.latimes.com/2007/jul/23/health/he-amputee23>
- "Study revives Olympic prospects for amputee sprinter". 2008. Rice University, tiedote 16.5.2008. Tulostettu 30.6.2010 <http://www.rice.edu/nationalmedia/news051608oscar.shtml>
- Swartz, Leslie & Watermeyer, Brian 2008. "Cyborg anxiety: Oscar Pistorius and the boundaries of what it means to be human". *Disability & Society* 23, 187–190. Tulostettu 14.5.2010 http://pdfserve.informaworld.com/970136_731269814_791124509.pdf
- Tamburrini, Claudio M. 2000. "The Return of Amazonas". Teoksessa Tamburrini, Claudio. M. *The "Hand of God"? Essay in the Philosophy of Sports*. Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg, 104–147.
- Tamburrini, Claudio M. 2000. "What's wrong with doping?" Teoksessa Tännsjö, Torbjörn & Tamburrini, Claudio (toim.). *Values in Sport. Elitism, nationalism, gender equality and the scientific manufacture of winners*. Routledge, London and New York, 200–216.
- Taylor, Kerry & Mykitiuk, Roxanne 2001. "Genetics, Normalcy and Disability". *Isuma: Canadian Journal of Policy Research* 2, 2001, 65–71. Saatavilla myös osoitteesta http://www.glow-boell.de/media/de/txt_rubrik_2/Genetics_Normalcy.pdf

“To Finland - after a lot of thought”. 2003. *Helsingin Sanomat. International Edition* 8.1.2003 (julkaistu paperisena 3.1.2003). Verkkoilehti. Luettu 2.7.2010
<http://www2.hs.fi/english/archive/news.asp?id=20030108IE13>

Tucker, Ross 2008. “Pistorius Myth Busting. Oscar Pistorius, science and Ossur: Let’s start by exposing some myths: The human tendon DOES NOT return 249% of its energy.” Verkkosivustolla Tucker, Ross & Dugas, Jonathan. *The Science of Sport. Scientific comment and analysis of sporting performance*. Artikkele luotu 2.6.2008. Luettu 6.12.2010
<http://www.sportsscientists.com/search/label/Oscar%20Pistorius?updated-max=2008-07-17T09%3A27%3A00%2B02%3A00&max-results=20>

Tucker, Ross 2009a. “Pistorius research implications. Mix and match until you find similarities: Oscar Pistorius research evaluated.” Verkkosivustolla Tucker, Ross & Dugas, Jonathan. *The Science of Sport. Scientific comment and analysis of sporting performance*. Artikkele luotu 30.6.2009. Luettu 6.12.2010
<http://www.sportsscientists.com/search/label/Oscar%20Pistorius>

Tucker, Ross 2009b. “10 seconds over 400m - the magnitude of Oscar Pistorius' advantage in a 400m race”. Verkkosivustolla Tucker, Ross & Dugas, Jonathan. *The Science of Sport. Scientific comment and analysis of sporting performance*. Artikkele luotu 18.11.2009. Luettu 26.11.2010
<http://www.sportsscientists.com/search/label/Oscar%20Pistorius>

Tucker, Ross 2009c. “Sports Illustrated covers Oscar Pistorius, and the latest on Semenya”. Verkkosivustolla Tucker, Ross & Dugas, Jonathan. *The Science of Sport*.

Scientific comment and analysis of sporting performance. Artikkel luotu 20.11.2009.

Luettu 29.11.2010 <http://www.sportsscientists.com/search/label/Oscar%20Pistorius>

Tännsjö, Torbjörn 2000. "Against Sexual Discrimination in Sports". Teoksessa Tännsjö, Torbjörn & Tamburrini, Claudio (toim.). *Values in Sport. Elitism, nationalism, gender equality and the scientific manufacture of winners*. Routledge, London and New York, 101–115.

Tännsjö, Torbjörn 2009. "Medical Enhancement and the Ethos of Elite Sport". Teoksessa Savulescu, Julian & Bostrom Nick (toim.). *Human Enhancement*. Oxford University Press, Oxford, 315–326.

Vallely, Paul 2002. "Athletics: What place for the able-bodied in wheelchair racing?". *The Independent* 29.3.2002. Verkkolehti. Luettu 9.7.2010
<http://www.independent.co.uk/sport/general/athletics-what-place-for-the-able-bodied-in-wheelchair-racing-655860.html>

Weisskopf, Michael 2007. "A Grim Milestone: 500 Amputees". *Time*, 18.1.2007. Verkkolehti. Luettu 3.11.2010
<http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,1580531,00.html>

Weyand, Peter G. & Bundle, Matthew W. 2010. "Point: Artificial limbs do make artificially fast running speeds possible". *Journal of Applied Physiology* 108, 1011–1012. Tulostettu 30.6.2010 <http://jap.physiology.org/cgi/reprint/108/4/1011>

Weyand, Peter G., Bundle, Matthew B., McGowan, Caig P., Grabowski, Alena, Brown, Mary Beth, Kram, Rodger, Herr, Hugh 2009. "The fastest runner on artificial legs: different limbs, similar function?". *Journal of Applied Physiology* 107, 903–911. Viitattu 30.6.2010 <http://jap.physiology.org/cgi/reprint/107/3/903>

"Wickenheiser palaa miesten peleihin". 2008. *Yle*, julkaistu 22.07.2008, päivitetty 22.12.2009. Verkkouutinen. Viitattu 2.7.2010 http://yle.fi/urheilu/lajit/jaakiekko/2008/07/wickenheiser_palaa_miesten_peleihin_1307632.html?sendtofriend=true

Wolbring, Gregor 2003. "NBIC, NGO's and the three types of disabled people". *International Centre for Bioethics, Culture and Disability*. Viitattu 14.8.2010 <http://www.bioethicsanddisability.org/boell.html>

Wolbring, Gregor 2004. "Solutions Follow Perceptions: NBIC and the Concept of Health, Medicine, Disability and Disease". *Health Law Review* 12, 41–46. Tulostettu 8.8.2010 <https://www.law.ualberta.ca/centres/hli/userfiles/12-3-10Wolbring.pdf>

Youngstedt, Elsa 2008. "'Blade Runner' Back on Track". *ScienceNOW*, 20.5.2008. Verkkouutinen. Luettu 1.7.2010 <http://news.sciencemag.org/sciencenow/2008/05/20-02.html>

Zettler, Patricia J. 2009. "Is It Cheating to Use Cheetahs?: The Implications of Technologically Innovative Prostheses for Sport Values and Rules". *Boston University International Law Journal* 27, 367–409. Tulostettu 1.7.2010

<http://www.bu.edu/law/central/jd/organizations/journals/international/volume27n2/documents/8Zettler.pdf>